

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS
DER
CONFISCATIE VAN DE GEESTELIJKE GOEDEREN
IN HOLLAND EN ZEELAND, EN MEDEDEELINGEN OMTRENT
SOMMIGE DIER GOEDEREN, BEPAALDELIJK DIE, IN MID-
DELHARNIS, WALCHEREN EN WEMELDINGEN GELEGEN,
door Mr. J. B. J. N. Ridder DE VAN DER SCHUEREN.

Indicering: A.Minneboo

Inleiding,

Het hierna volgende artikel verscheen 109 jaren geleden in de "Bijdragen voor de Geschiedenis van het Bisdom van Haarlem" (Haarlem, 1884, 12de deel)

Geheel in de lijn van het doel der "Prae - 1600 Club" ligt de heruitgave van dit artikel, zodat e.e.a. onder de aandacht van een breder publiek kan worden gebracht.

We hebben het artikel, met toestemming der opvolger van bovengenoemd jaarboek, als facsimile weergegeven, zij het in een wat vergrote vorm, een nieuwe paginanummering en onder toevoeging van indici op de er in voorkomende persoons- en geografische namen.

In de toekomst hopen wij ook de resultaten van andere studies met betrekking tot deze materie te herdrukken of openbaar te maken.

Kapelle, Mei 1993

A.J.Witte

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS

DER

CONFISCATIE VAN DE GEESTELIJKE GOEDEREN

IN HOLLAND EN ZEELAND, EN MEDEDEELINGEN OMTRENT
SOMMIGE DIER GOEDEREN, BEPAALDELIJK DIE, IN MID-
DELHARNIS, WALCHEREN EN WEMELDINGEN GELEGEN,

door Mr. J. B. J. N. Ridder DE VAN DER SCHUREN.

In de 2^e aflevering van het X^e deel dezer Bijdragen deelde ik eenige bijzonderheden mede, omtrent het Regulieren convent te Leijerdorp en andere daaromtrent gelegen geestelijke goederen, die ik ontleende aan verschillende bescheiden, bewaard op het Hofje van Nieuwkoop te 's Gravenhage. Die stukken met zeer vele anderen van allerlei aard, huiselijke registers, brieven, authentieke stukken en notarieele acten, bevonden zich in een der vertrekken van de portierswoning van bedoelde stichting, en bleken mij bij een eerste oppervlakkig onderzoek, afkomstig te zijn uit den boedel van Jonkheer Arend van Dorp, een der trouwste vrienden en raadslieden van Prins Willem van Oranje.

Het aandeel, dat die krijgsman-diplomaat genomen heeft in de groote gebeurtenissen van het eerste tijdvak van den strijd tegen Philips II, prikkelde mijne nieuwsgierigheid tot nader onderzoek, en die nieuwsgierigheid werd weldra belangstelling, bij het vinden van verschillende stukken van historische waarde. De vrucht van mijn onderzoek, voor zoover het de algemeene geschiedenis des lands betreft, hoop ik elders, zoo tijd en gelegenheid mij niet ontbreken, mede te deelen; in dit tijdschrift is mij welwillend eene plaats toegestaan voor hetgeen ik vond met

betrekking tot de geestelijke goederen in het Bisdom van Haarlem. Zoo zal ik thans eenige bijzonderheden mededeelen, omtrent de confiscatie der geestelijke goederen in Holland en Zeeland in 1573 en volgende jaren, en omtrent eenige dier goederen onder Middelharnis, in Walcheren en onder Wemeldingen, eindelijk geef ik authentieke en andere acten, of uittreksels daaruit, voor zooverre die op geestelijke goederen betrekking hebben.

Ik zal niet ontkennen, dat mijn onderzoek tijdroovend is geweest, en wellicht zal menigeen van oordeel zijn, dat de vrucht van mijn' arbeid niet beantwoordt aan de moeite, die ik er aan besteedde, doch zoo mijn voorbeeld andere bezitters van oude documenten, die thans vergeten en verwaarloosd daarliggen, mogt opwekken, om ook deze, die misschien veel belangrijker zijn, te onderzoeken en openbaar te maken, dan zou mijn arbeid voorzeker niet vruchteloos zijn geweest.

Met een enkel woord wil ik vooraf nog mededeelen, wat mij noodig schijnt, tot goed begrip van het verband tusschen de verschillende hierachter volgende stukken en van Dorp, onder wiens papieren ik ze vond.

Van Dorp (geb. omstreeks 1530, overl. 1600) werd bij opene brieven van 24 December 1552 door Maximiliaan van Bourgondië, markies van Veere, benoemd tot Rentmeester over het land en de Heerlijkheid Duiveland; na den dood van Maximiliaan, werd hij eerst op 7 Februarij 1561 aangesteld tot assistent van den Curator der nagelaten goederen tot het sterfhuis van der Veere behoorend, en eindelijk op 27 November 1564, na het ontslag van dien curator, in diens plaats benoemd. In deze verschillende betrekkingen kwam hij in het bezit van de stukken, die hierachter in hun geheel of bij extract zijn medege-deeld, als afkomstig uit de nalatenschap van den Markies van Veere.

Door zijne tijdgenooten *de Rijkaard* genoemd, had van Dorp een groot deel van zijn aanzienlijk vermogen verworven door het aankopen van geestelijke goederen, die in die dagen voor lagen prijs door de Staten van Holland en Zeeland werden verkocht, of door de eigenaars, die den storm zagen aankomen, nog bij tijds werden overgedragen. Aldus verkreeg hij groote goederen (behalve in Noord-Brabant en onder Leijerdorp) in Walcheren en onder Middelharnis. Onder Wemeldingen erfde zijne dochter de Oud-munstersche tienden, na den dood harer moeder Maryken Booms, de eerste echtgenoot van van Dorp. Ik laat hier haar geslachtsboom volgen, voor zoover die strekken kan tot goed begrip der procedure over de Oud-Munstersche tienden, en om de verhouding aan te toonen, die tusschen van Dorp en Corn. Cornelisz. Booms en Jan Fortsz. heeft bestaan.

De overige stukken, waarvan uittreksels volgen, hebben betrekking op de overige goederen door van Dorp gekocht of geerfd, of hebben gediend in de tallooze processen, die hij geheel zijn leven door gevoerd heeft.

Geslachtsboom van MARYKEN BOOMS.

PIETER GERRITZ. RIJN of REIJN			
Uit het 1 ^e huwelijk	trouwt 1 ^o Maria. 2 ^o Catelijne.		Uit het 2 ^e huwelijk
Maria Reijn † 1536, tr. Cornelis Booms of den Boom, † 1535 of 36.	Geertruida Reijn † ongehuwd.	Belia Reijn tr. Frank Waelpots.	Adriana Reijn † ongehuwd.
Cornelis Cornelisz. Booms of den Boom, † 1550 of 51, tr. Elisabeth Geert Croe- sersdr, die 1552 hertrouwt met Jan Fortsz ook Jan van der Vesten, of Jan Wilge- fortsz. genaamd.	Rombout Waelpots † te Mechelen 1603, tr. Clara Mans, wed. van 1 ^o Joris Spapen, waarvan Maria Spapen, 2 ^o Mr Wouter Pots of Poth, waarvan Walterus Pots of Poth, wonend te Utrecht, getr. met Judith v. Helmond.	Jacob Waelpots tr. N. N.	Matthijs Waelpots, organista.
Maryken Booms † 1555, tr. te Veere in Julij 1553 Jo. Arend v. Dorp † 1600.	Pieter Waelpots † te Ant- werpen tusschen 1584-1603.		
Maria van Dorp, geb. 1554 † 1570.			

*Over de confiscatie der geestelijke goederen in Holland
en Zeeland.*

Toen Prins Willem van Oranje in den zomer van 1572, met zijn in Duitschland geworven leger, Brabant zou binnentrekken; vaardigde hij op 25 Augustus 1572, uit zijn legerkamp te Hellenrade, bij Roermond, de „ordonnantie ende instructie voor die van Hollandt, om bij „provisie t Landt daer naer geregeert te worden” uit. ¹⁾ Daarin gelastte hij, onmiddellijk te annoteren de goederen van hen, die zich openlijk als vijanden gedroegen; van hen, die in steden woonden, welke zijne partij niet gekozen hadden; en van hen, die hunne woonsteden in Holland verlaten hadden. Die annotatie zoude geschieden door de Magistraten, onder wier gebied de goederen gelegen waren; de inkomsten zouden worden ontfangen door de Rentmeesters der domeinen, en tot bevordering der gemeene zaak gebezigd, die rentmeesters zouden eene afzonderlijke verantwoording wegens de ontvangsten der geannoteerde goederen aan Gecommitteerden der Staten moeten doen.

Al werden de kerken en kloosters niet met name in deze ordonnantie genoemd, het springt toch terstond in het oog, dat de meeste geestelijke goederen aan die annotatie onderhevig waren. Want in bijna alle steden, die de Watergeuzen tot de zijde van den Prins deden overgaan, of die zijne partij vrijwillig kozen, werden de geestelijken, die gebleven waren, als vijanden beschouwd en behandeld, en hunne goederen konden dus worden geannoteerd: zij, die vertrokken waren of wier woonplaatsen de zijde van den wettigen Vorst toegedaan bleven, vielen eveneens in de termen der ordonnantie.

1) Zie Groot Plakaatboek III, 32. Bor. VI, 292.

Reeds vooraf, in Julij 1572, hadden de afgevaardigden van eenige steden en twee leden der Ridderschap van Holland zich te Dordrecht verzameld op de roepstem des Prinsen, en hadden daar, als waren zij de wettige Staten van Holland, besluiten genomen aangaande de finantien en de regering, met de meeste gedweeheid aannemend, wat Marnix hun namens den Prins voorlegde. Die vergadering besloot toen o. a. dat de gelden, die men zoude zenden aan den Prins, tot betaling van zijn leger, zouden worden gevonden door de gereede penningen te *leenen* van de inkomsten der kerken, kloosters, gilden en broederschappen en het goud en zilver van de kerken en kloosters, dat deze meer tot versiering, dan uit noodzakelijkheid bezaten: die gelden en kostbaarheden moesten bij de magistraten worden gebragt, die ze tegen recepisse en onder inventaris zouden overnemen. En daarop verklaarde Marnix: dat de Prins besloten had, hervormden en katholieken beide de vrije uitoefening hunner godsdienst toe te staan, en de katholieke geestelijken vrij en onbekommerd in hunnen staat te laten, ten ware zij tegen de genomen besluiten mogten handelen, of zich vijandig gedragen. 1) En dat de geestelijken die besluiten niet zouden gehoorzamen, wist men wel vooruit: zouden zij toch vrijwillig de heilige vaten overleveren, om de duitsche huurlingen te betalen, die te Roermond priesters en monniken vermoordden, en in Brabant overal de kerken en kloosters plunderden? De verklaring en de ordonnantie van den Prins in verband met de besluiten der Dordtsche vergadering, zijn dan ook de eerste stappen, die gedaan werden om tot de in beslagname der geestelijke goederen te kunnen geraken.

1) Bor. VI, 268.

Maar men durfde dat plan nog niet openlijk uitspreken. De nieuwe orde van zaken was nog niet voldoende gevestigd, de bevolking was nog voor 't grootste deel katholiek, en zoude welligt zich van den Prins hebben afgewend en tot gehoorzaamheid aan den Graaf zijn teruggekeerd, indien op eens al wat de voorvaderen hadden bijeengebracht voor werken van liefde en godsvrucht, voor goeden prijs ware verklaard, om den Prins en zijne soldaten te onderhouden. Daarom ging men voorzigtig te werk: het woord confiscatie werd vooreerst nog niet genoemd; voorloopig hield men het nog bij het meer onschuldige annotatie, waardoor geen ontzetting uit den eigendom werd aangeduid. Doch reeds in Februarij 1573 gingen de Staten van Holland eenen stap verder: zij vaardigden een plakaat uit, waarbij den officieren, magistraten, wethouderen en allen ingezetenen scherpelijk werd bevolen, alle goederen en inkomsten van kerken, kloosters en alle andere geestelijke gestichten en stichtingen binnen eenen korten termijn aan te brengen en te doen opschrijven. Dit plakaat komt, merkwaardiger wijze, noch in het Kerkelijk, noch in het groot Plakaatboek voor; het wordt echter aangehaald in het plakaat van 17 April 1577 ¹⁾, waarbij het wordt hernieuwd en uitgebreid.

Op grond van de bepalingen van het plakaat van 1573 werden dus in Holland de geestelijke goederen schijnbaar geannoteerd, maar feitelijk stond die annotatie met confiscatie gelijk: zonder dat ooit de confiscatie zelve uitdrukkelijk bij eenig plakaat is uitgesproken, (mij althans is het niet gelukt, zoodanig plakaat te vinden) kwam men er geleidelijk toe, ze als reeds besloten en vastgesteld te beschouwen: van lieverlede werden de geestelijke goederen, die eerst geannoteerde goederen werden ge-

1) Groot Plakaatboek II, 2140.

noemd, ook met de bijvoeging *en geconfiskeerde* aangeduid; daarna werden de beide woorden, als synoniemen door elkander gebruikt, en aldus de confiscatie, onder den schijn van annotatie binnengesmokkeld. En bij den Prins en de Staten, die in die dagen slechts gehoorzaamden aan zijne wenschen, heeft van den aanvang af, geen andere meening gegolden, dan dat die schijnbare annotatie in werkelijkheid niets anders dan eene confiscatie was. Van Dorp, die, door zijne positie, ontwijfelbaar goed op de hoogte moet zijn geweest van de bedoelingen van den Prins, schreef sedert: dat men in Holland en Zeeland niet alleen voor geannoteerd, maar voor geconfiskeerd heeft gehouden alle goederen, toebehoord hebbende aan geestelijke personen, als zijnde formeele vijanden dier landen. ¹⁾ En weinige jaren later verklaarde de Procureur-Generaal, optredend namens de Hooge overigheid en Grafelijkheid van Holland, in een proces, door van Dorp gevoerd over de geestelijke goederen onder Middelharnis: dat die van Holland en Zeeland van den beginne af alle geestelijke goederen, gelegen in hunne gewesten hadden *geoccupeerd*. Die beide getuigen zullen wel voldoende zijn, tot staving mijner bewering: dat de confiscatie van den aanvang af besloten was, maar voorloopig onder den naam van annotatie doorging, om de goede gemeente zand in de oogen te strooijen. En wat de verklaring van den Procureur-Generaal nog belangrijker maakt, is, dat hij den regtstitel aanwijst, op grond van welchen de occupatie geschiedde, daar hij op de boven aangehaalde woorden laat volgen: „tam jure belli als anders, als meer dan „notoir is.” Krachtens oorlogsregt werden dus, volgens de ondoordacht openhartige bekentenis van den Procureur-

1) Zie mijn opstel over het Regulieren convent te Leijerdorp, Bijdragen X, bl. 210 en volgg.

Generaal de goederen der Kerk en der Kerkelijke instellingen door den Prins en de Staten geoccupeerd, maar dan voerde de Prins ook geen oorlog tegen Alva en „het ondragelijk juk der Spaansche tjrannie”, maar tegen de Katholieke Kerk, hare dienaren en hare instellingen.

Ik zeide boven, dat de geannoteerde goederen, volgens de ordonnantie van 1572 onder het beheer der reeds fungeerende rentmeesters zouden worden gesteld; maar zeer spoedig, welligt door het plakaat van 1573, werd hierin reeds verandering gebracht, want reeds in Maart van dat jaar, waren de goederen onder het bewind van afzonderlijke rentmeesters gesteld. Daarbij schijnt men echter in Holland niet geheel denzelfden regel te hebben gevolgd, als in Zeeland: in het eerste gewest werden doorgaans ontvangers of rentmeesters aangesteld, over de goederen van de verschillende kloosters of stichtingen, terwijl de ontvanger-generaal der confiscatiën en de gewestelijke ontvangers het beheer schijnen gehad te hebben over de eigenlijke kerke- of parochiale goederen, die later ten deele tot onderhoud der predikanten werden aangewezen; in Zeeland daarentegen, werden Rentmeesters aangesteld in de verschillende deelen des lands.

Zoo vind ik reeds op 22 Maart 1573 gewag gemaakt van zekeren Willem Moons, als rentmeester der goederen van het Kapittel te Naaldwijk; in 1574 was Adriaan Mourynsz. ontvanger der goederen van de Abdij Leeuwenhorst en tevens van de geannoteerde goederen onder Leijerdorp; in 1575 was Cornelis Pietersz. Beaumont te Delft, rentmeester van de goederen der commanderij van St. Jan te Haarlem. In 1588 en volgende jaren, wordt J. van Leeuwen genoemd als ontvanger der Predicaren (Predikheeren) te 's Hage; als zoodanig werd hij opgevolgd door Jan Hallinck van 1612 tot 1626; daarna tot in 1642 werd die betrekking vervuld door Jan Vlam.

In 1612 was Hendrik Martensz. Storm rentmeester van St. Agnieten convent te Delft; hij werd opgevolgd door Adam van Bleyswijk, die als zoodanig nog in 1642 wordt genoemd.

In 1600 komt Joost Alblas voor als ontvanger der goederen van de Regulieren buiten Brielle

Eindelijk wordt in 1595 Nicolaas Blanckaert, schout van Heusden genoemd, als gecommitteerd tot den ontvang der geestelijke goederen in 't kwartier van Heusden; terwijl Thomas Gemetsz. van 1580 tot 1590 voorkomt als ontvanger-generaal der confiscatien in Holland en in 1592 en 1595 Cornelis van Coolwijk, als ontvanger der geestelijke en pastoreele goederen in Holland: dezelfde van Coolwijk wordt in 1615 genoemd ontvanger-generaal der goederen en inkomsten, gedestineerd tot onderhoud der kerkedienaars.

In Zeeland waren: Floris Schaeck, rentmèester der confiscatien over 't eiland van Zuid-Beveland in 1580; Abraham Daniëlsz., rentmeester van de geannoteerde en geconfiskeerde goederen onder Sommelsdijk ¹⁾ in 1587; Walraven van den Braemsloot en Joos van Leeuwen, rentmeesters van de geconfiskeerde geestelijke goederen in Zeeland in 1584, aan wie eene rente, den Predikheeren te 's Hage toekomend, werd toegewezen.

Wat de confiscatie der geestelijke goederen in Zeeland betreft: hoewel in de boven aangehaalde woorden van van Dorp en van den Procureur Generaal in Holland, de beide gewesten Holland en Zeeland tegelijk genoemd worden, zoo meen ik toch goede gronden te hebben voor de meening, dat in Zeeland de confiscatie of zoo men wil de annotatie eerst een paar jaren later dan in Holland plaats had. Vóór 1574 toch, zoolang Middelburg en Arnemuiden

1) Sommelsdijk behoorde toen tot Zeeland.

en dus een belangrijk deel van Walcheren aan 's Konings zijde bleven, was het nemen van een' dergelijken ingrijpenden maatregel niet wel doenlijk: en ware de annotatie der geestelijke goederen in Zeeland reeds vóór de overgave van Middelburg gelast, dan zouden die goederen, voor zoover ze in die stad gelegen waren, daaraan terstond na de overgave onderworpen zijn geweest, en er ware geen gezonden zin te vinden voor het ontwijkend antwoord van den Prins aan de Burgemeesters en Regeerders van Middelburg gegeven op 19 Februarij 1574 ¹⁾, en dat aldus luidde: „Ende aengaende 't voorder versouck vande voorschreven Borgermeesters ofte gedeputeerden van Middelborch, ten opsiene van Papen ende monicken, der Kerckendienst ende der Kerckengoederen, schulden gecontracteert ter saecke vande oorloge, met meer andere poincten schriftelijck bij henluijden vermeldt, Den Monicken ende Papen is toeghelaten, met hun cleederen te verrecken, opde reste gedencken wij ter gelegender tyt, ende naer voorgaende informatien te disponeren, soo wij in allen redelicheijt, ende totten meesten oorbaer vanden Staet ende gemeijnen Lande bevinden sullen te behooren.” In 1576 waren evenwel de geestelijke goederen in Zeeland reeds geconfiskeerd, want toen werden zij reeds ten deele verkocht.

Het duurde niet lang, of de geannoteerde goederen, wier inkomsten door de Rentmeesters ontvangen zouden worden, werden, gedeeltelijk althans, verkocht, om in den geldnood te voorzien, waaronder Holland en Zeeland, niet minder dan Philips II, gebukt gingen. In 1574 verkochten de Staten van Holland reeds een deel der goederen in Rijnland en gingen daarmee nu en dan voort: wat overbleef werd tot onderhoud der Leydsche Hooge-

1) Te vinden bij Bor. VII, fol. 7.

school bestemd. 1) In 1576 werd opnieuw eene verkooping van geestelijke goederen in Holland en ook in Zeeland gehouden, tijdens de onderhandelingen met den Paltsgraaf Joan Casimir. Op 8 Januarij 1576 schrijft Adriaan Manmaker, Thesaurier-Generaal van Zeeland, daaromtrent aan van Dorp, die toen in Zierikzee het bevel voerde, het volgende: „Je ne doute V. S. aura entendu coe „Son Exc^e traicte ou a traite avecq̄ le ducq̄ Casemirus „quil doibt marcher par le paysbas luy payant 120^m flor. „Epour trouuer Icelles parla hollande E zelande a rata „ont Resolu de uendre les domaines de la maj^{te}, fief, „de mauvais fiefz faire bons, biens ecclesiasticq̄ E sem- „blable. E le tout avecq̄ garandt de hollande E zellande.” Alle geestelijke goederen echter werden niet door de Staten verkocht: die van het Predikheeren-klooster te 's Hage toch en van St. Agnieten-convent te Delft schijnen elk afzonderlijk bijeen gehouden te zijn, want ik vind in de boeken van de rentmeesters van van Dorp en van zijne erven, die tot 1642 toe doorloopen, de betaling van renten vermeld aan de boven reeds genoemde ontvangers en rentmeesters van de goederen dier beide gestichten; tenzij men zoude moeten aannemen, dat de Staten wel de vaste goederen, doch niet de renten en schuldbrieven der conventen en kerken verkochten. Dit laatste zou ik onderstellen, op grond van het Besluit der Staten van Holland van 3 Februarij 1580, waaruit blijkt, dat in dien tijd de renten op de steden althans nog onverkocht gebleven waren. Bij dat besluit toch gelastten de Staten, dat alle steden, binnen 14 dagen na insinuatie van het besluit, in handen van Thomas Gemets, ontvanger-generaal der confiscatiën, eenen staat zouden overleveren van alle renten, inkomsten en geregtigheden op de steden, die ge-

1) Zie Bijdragen Xe Deel t. a. p.

heel of ten deele aan steden, collegien, gemeenten of andere personen zich onthoudend aan de andere zijde of op het gebied des vijands, toekwamen. De hoofdsommen en verloopende renten werden door de Staten gehouden voor geconfisqueerd, met dien verstande, dat de ontvanger-generaal de magistraten der steden voor de betaling niet zoude mogen lastig vallen, maar dat die hoofdsommen en renten tot profijt der steden zouden strekken, die zich konden beschouwen als bevrijd van de op haar rustende verplichtingen, met magtiging tevens om die renten uit de registers der steden te royeeren. De steden zouden daartegenover geacht worden, betaald te zijn van hetgeen het gemeene land haar schuldig was, tot het beloop der aldus kwijt gescholden renten en hoofdsommen; wat deze echter meer bedroegen, dan hare vorderingen op 't gemeen land, moesten zij aan der Staten ontvanger afdragen; het mindere zouden ze nog later mogen vorderen. Tevens verklaarden de Staten: dat de renten, staande op 't gemeen land en de domeinen van Holland, zoowel hoofdsommen als verloopende renten, toekomend aan steden, collegiën, gemeenten of bijzondere personen, zich houdend aan de zijde of onder het gebied des vijands, voor geconfisqueerd gehouden werden.

In het land van Altena waren in 1592 de geestelijke goederen nog onverkocht, hetgeen blijkt uit de Resolutie door de Staten van Holland genomen in hunne vergadering van 8 tot 15 Julij 1592 „opt Rapport van gecommitteerden gebesoigneert hebben opt stuck van geestel en andere geannoteerde goederen Inden Lande van Altenaë.” De Staten wilden orde stellen op de in den laatsten oorlog herhaaldelijk voorgevallen onregtmatige inbezitneming van geannoteerde goederen, en bevelen daartoe den ontvanger Cornelis van Coolwijk, zich in den ontvang en de administratie te stellen van alle geestelijke

goederen aldaar gelegen, bepaaldelijk, die toebehoord hebbende aan de abdij van Berne bij Heusden, en die van Boxtel in Brabant, zonder zich te bemoeijen met de tienden en goederen van het Kapittel van Oude Munster te Utrecht. Coolwijk zou verder een onderzoek instellen naar den huurprijs dier goederen: die blijken zouden, gedurende den oorlog te laag verhuurd te zijn, zoude hij op nieuw moeten verhuren. En zoo tijdens den oorlog eenige geestelijke of wereldlijke geannoteerde goederen door den Dijkgraaf of anderen waren in bezit genomen, en de ontvanger het in 's lands belang wenschelijk achtte, dat die goederen aan het gemeen land wederkeerden, zoo moest hij de bezitters ernstig vermanen, afstand van die landen te doen; waren de goederen zonder wettige reden ingenomen, dan zouden de bezitters geene schadeloosstelling mogen ontvangen; in het tegenovergestelde geval zouden hun de geschoten penningen met eene redelijke winst worden teruggegeven. De geheele strekking der Resolutie toont duidelijk aan, dat de Staten het voornemen toen niet hadden, de geestelijke goederen in het land van Altena gelegen, te verkoopen.

In Zeeland hebben de Staten vermoedelijk een deel der geconfiskeerde goederen aan de steden verkocht, die op hunne beurt die goederen weder in gedeelten aan anderen overdeden. Zoo vind ik, dat van Dorp in 1576 vele geestelijke goederen in Walcheren kocht van de steden Middelburg, Vlissingen en Veere. En in 1578 kocht hij eene erfrente in Noordbeveland van verschillende Zeeuwsche steden, blijkens deze acte: Wij Borghemrs, Schepenen ende Raiden der steden van Middelborch, Ziericxzee, Goes, Tholen, vander Vere, ende Vlissingen Bekennen opgedragen, gecedeert, ende getransporteert te hebben Soe wij oick opdragen, cederen ende transportereren midtsdesen Joncheeren Arent van Dorp, zynen erven ende

naercommelingen oft actie namaels van hen vercrigende Intitle van Rechte eigendom Alsoedanen erffpacht oft erffrente van vijftwintich vranxrijcxe croonen siaers, Als het convent vande Regulieren tot Leyerdorp in Hollandt competeerde ende jaerlicx plachten te heffen vuyte gorssinge oft gorshuere van Horisant, Liggende aende schelde, neffens deijlant van noortbevelant; enz. opden xiiij^{en} dach van Februario Int Jaer ons heeren duysent vijfhondert Achtentzeventich naer gemeen scriven. Die erfrente was aan het convent verkocht bij de volgende acte: Boudewijn van Zwieten doe condt allen luden dat Ick vercoft hebbe tot eenen vrijen eigen den Prior ende gemeen convent vanden Regulieren bij leiderdorp, alzulcke vyf ende twintich vranrijcxe croonen siaers als Ick hebbe jaerlicx vuyten vuytgorssse van woeringersande, enz. In oorconden desen brieve bezegelt met mijnen zegele. Gegeven opten vijffthienden dach in meye Int Jaer ons heeren mcccc ende twintich.

Dat echter niet alle geestelijke goederen in Zeeland aan de steden waren overgegaan, blijkt uit de volgende zinsnede uit de in 1578 of kort daarna opgestelde memorie omtrent de ondersteuning, die de regering van Brouwershaven aan den Prins verzocht, voor den aanleg en het herstel der voorgenomen versterkingen der stad: „Itē alsoo deur de vsz. wercken eenighe huysē en p̄ceelen vā Lande sullen te nyet gaen, dat de geInteresseerde burgers mochten krijgen recopēns wtte geestel Lande en thijenden onder Brouw̄ geleghen.” En toen, nadat de Prins van Oranje door koop markies van Veere en Vlissingen geworden was, in 1584 een staat was opgemaakt voor de verdeeling der kooppenningen onder de crediteuren, werd het kapitaal eener jaarrente van 60 £, staande ten name der Predikheeren te 's Hage, toegewezen aan de rentmeesters der geconfiskeerde geestelijke goederen Joos van Leeuwen en

Walraven van den Braamsloot, waaruit dus volgt, dat er nog in het jaar 1584 geestelijke goederen onverkocht waren, die door die Rentmeesters werden beheerd.

Bij de verkoopning der geestelijke goederen in Zeeland had menige vergissing plaats: sommige perceelen, die verkocht waren, bestonden niet, of waren althans niet te vinden, andere waren als geestelijke goederen verkocht, hoewel zij andere eigenaars hadden. Zoo vind ik in eene nota van van Dorp, omtrent punten, die hij met zijnen rentmeester in Walcheren, Nicolaas Meyroos, te bespreken had, de volgende aantekening: Meyroos heeft noch te zoucken een halff gemet lants staende opden naem van de baginen, ende lxxxiiij Roeden van St. Jacobs cappellarie, beijde gheleghen inden Oistmoelenblock van Coukercke.

En tot staving der bewering dat goederen van particulieren als geestelijke goederen verkocht waren, dient het volgende Extract wt het collegiaalboeck van Staten slandts van Zeelant, ende haere Gecommitteerde Raeden f^o iij^o verso.

Den iij^{en} Januarij 1580.

Op het beclach gedaen van wegen t'gilde vande Smeden tot middelburch vande vercoopinge by de gemeyne zaecke gedaen van een gemet xiiij oft xiiij Roeden hayman Landt t voorsz. gilde toebehoorende, Is gezeijt, dat die Gecommitteerde Raeden verstaen dat die versz. vercoopinge zal van weerden blijen ende sorteren effect, Behoudens nochtans t voorsz. Gilde haer beclach aenden Staten, die de voorsz. vercoopinge met hunne zegeltocht geconfirmeert hebben, te mogen doen, Omme daerInne neffens andere gelijcke pretensien voorsien te werdene tzy tot recompense van dijen oft anderssins zoo beuonden zal werden te behooren. Collatione facta concordat p me Chr. Roëls. Uit het slot der beschikking blijkt tevens, dat het smidsgilde van Middelburg in deze niet alleen stond, maar verscheidene lotgenooten had.

In Holland werden bij Resolutie van 23 Mei 1577 ¹⁾ de klooster- en conventgebouwen met de erven en grondplaatsen, die daartoe behoorden, aan de steden in eigendom afgestaan; en zoo werd het Cellebroederhuis te Rotterdam ingerigt tot woning voor den Franschen stadschoolmeester Aert van Meldert, die daar in 1584 woonde, blijkens een gedrukt biljet van de verkooping van goederen der Gravin van Schwartzenburg in dat jaar gehouden, welke goederen te bevragen waren bij genoemden van Meldert, „woonende in de Broersteech int celhuys tot Rotterdam.”

Intusschen niet alle geestelijke goederen werden van den aanvang af in Holland en Zeeland ten behoeve dier gewesten geannoteerd of geconfisqueerd, zooals uit het voorgaande, bepaaldelijk uit het plakaat van 1573, zoude moeten worden afgeleid: in beide gewesten werden de goederen, behoorend tot de abdijen en kloosters, die in Brabant en Utrecht gelegen waren, voorloopig en die van het Kapittel van Oude-Munster te Utrecht voortdurend, buiten de confiscatie gehouden; in Holland daarenboven werden de vicarij-goederen niet door de Staten in bezit genomen; terwijl de St. Jansheeren na de Pacificatie van Gent hunne goederen terug kregen ²⁾, en de eigendommen der abdijen van Rijnsburg en Leeuwenhorst aan de Ridderschap van Holland werden geschonken om tot onderhoud van verarmde Edelen te worden aangewend. ³⁾

Omtrent de vicarij-goederen maakte men in Zeeland eene andere regeling dan in Holland. In het eerste dezer gewesten toch, werd bij de kerken-ordering van 1591 de

1) Kerk. Plakaatboek, Deel II, bladz. 7.

2) Bijdragen X^e deel t. a. p.

3) S. van Leeuwen, Rooms Hollands regt, II Boek, XVIII deel. Kabinet van Ned. en Cleefsche Oudh. II, bl. 225 en 308.

vergeving van kerkelijke beneficiën (jus patronatus) aan de ambachtsheeren en andere geregtigde personen onttrokken, en gegeven aan een collegium qualificatum, bestaande uit gedeputeerden van den magistraat en den Kerkeraad ¹⁾; in Holland daarentegen werd bij de Resolutie van 5 Sept. 1578 ²⁾ de beschikking over twee derden der inkomsten van de beneficiën, vicarijen en canonisijen aan de patronen of collateurs gelaten, om te dienen tot onderhoud en stichting van jongens of scholieren of anders ad pios usus, behoudens confirmatie door de Staten; het laatste derde deel der inkomsten zoude strekken tot onderhoud en ten behoeve der predikanten.

Zoo was in de parochiekerk te 's Gravenhage op 't altaar van den H. Naam Jesus door Pieter Plumeon en zijne echtgenoot Alijt Jansdr. eene vicarie gesticht, die later vermeerderd werd door hunnen zoon Jan Plumeon. Onder de goederen dier vicarie behoorde eene eeuwigdurende rente van 33 gulden 's jaars, staande op de woning en landen van van Dorp, gelegen onder Wassenaar, benoorden het Haagsche bosch. Op 10 Januarij 1604 deed Matthijs Benninck, Secretaris van 's Gravenhage, door eenen gerechtsbode aan de erfgenamen van van Dorp be teekenen, dat hij met de vicarie begiftigd was geworden, en de jaarrente dus aan hem moest worden uitgekeerd. En na zijnen dood, gaf Johan van Teylingen, aan wien, als de oudste en naaste, de gift dier vicarie was gekomen, ze op 31 Jan. 1615 aan Hendrik Benninck, Matthijszoon, „opdat hij des te bequamer sijne studie ter eere Godes soude moghen vervolgen”, mits hij daarvan de investituur van de Staten van Holland zoude verkrijgen. Die investituur werd hem verleend op 5 Febr. d. a. v. tot

1) Smallegange, Cronijk van Zeeland, bl. 380.

2) Kerk. Plakaatboek, II deel, bl. 7.

vorderinghe van Godes eere ende voortplantinge van sijn H. woort: de Staten veroorloofden hem daarbij de goederen en inkomsten der vicarij te aanvaarden en te gebruiken, „mits dat hij ter Schole gehouden ende inde ghereformeerde Christelijke religie opgetogen sal worden”; onder voorwaarde, dat hij binnen zes weken aan den ontvanger van Coolwijk eenen volledigen staat zoude overleveren van alle landen, en renten en alle andere goederen en inkomsten der vicarij en hem verder volgens de generale resolutie een derde deel der inkomsten zoude uitkeeren.

Omtrent die vicarij vind ik nog: dat in 1640 de rente nog steeds aan Jan Benninck werd uitbetaald, hoewel hij toen zeker niet meer ter schole gehouden werd; en dat van Dorp (en na hem zijne erfgenamen) sints 1587 jaarlijks aan Jan de Capella of van Capellen, eertijds priester ¹⁾, uitbetaalde „twe pont hollants staen op mijn woninghe buyten bosch, eertyts thoebehooren aen mathys benninck gecomen van Plumeons.”

Wat betreft de uitzondering, gemaakt ten voordeele van het Kapittel van St. Salvator of Oude-Munster te Utrecht: ze wordt door Simon van Leeuwen vermeld, onder bijvoeging: dat de Kanoniken-orde van Utrecht is veranderd in eene Vergadering van Staat ²⁾; ze wordt verder bewezen 1° door de boven vermelde Resolutie van Julij 1592, waarbij den ontvanger van Coolwijk wordt bevolen, alle geestelijke goederen in het land van Altena in bezit te nemen, behalve die van het Kapittel van Oud-Munster te Utrecht; 2°, door de hieronder te vermelden procedure over de tienden onder Wemeldingen, die gedurende het twaalfjarig bestand werd gevoerd, en waarin het Kapittel niet alleen zijne regten op die tienden vol-

1) Jan de Capella was in 1592 Notaris te 's Gravenhage.

2) S. van Leeuwen t. a. p.

hield, maar daarin ook werd erkend door het arrest van het Hof van Holland van 25 October 1613.

Wat eindelijk aangaat de goederen der Brabantsche en Utrechtsche abdijen, die in Holland en Zeeland niet geconfiskeerd zouden zijn geworden, tegelijk met de andere geestelijke goederen: mijne beweesing daaromtrent steunt wat de Utrechtsche gestichten aangaat geheel, wat de Brabantsche betreft ten deele op het gezag van van Dorp, die in de boven reeds vermelde procedure over de goederen in Middelharnis in een zijner conclusies schrijft: „tis notoir, dat die Staten van Brabant ten tijde vande „passeringe van voorsz. schultbriuen en daernaer eyge- „naers ende possesseurs gebleuen zijn van alle goeden „in hollant gelegen en aencomende heur abdyen staen tot „Andwerpen ende andere geunieerde steden;

„Gelyck die Staten van Utrecht oock behouden hebben „die goeden In hollandt gelegen aencommen dabdijen „binnen en buijten Utrecht staen.”

Terwijl nu de Procureur Generaal de stelling, in de eerste alinea vervat, tegenspreekt, zwijgt hij over die der tweede, en mag ik dus op grond van het: *qui tacet, consentire videtur*, besluiten, dat het ontegenzeggelijk waar was, dat tijdens het toen hangende proces, de Staten van Utrecht en niet die van Holland zich als eigenaars gedroegen van de in Holland gelegen goederen der Utrechtsche abdijen; die goederen waren dus door Holland niet in beslag genomen, maar wel door Utrecht. En de Staten van Utrecht zullen tot die confiscatie zeer zeker niet zijn overgegaan vóór 1579, daar vóór dien tijd de invloed der Hooge Geestelijkheid in de Staten van Utrecht nog sterk genoeg was, om den godsdienst tegen de pogingen der hervormden te verdedigen. En zoo die redenering juist is, dan zijn de goederen der Utrechtsche abdijen in Holland buiten de confiscatie gebleven tot omstreeks 1579.

toe. En evenzoo is het met Brabant gesteld geweest. Ook daar werden de geestelijke goederen niet geconfiskeerd in 1572 of 73, zooals in Holland, want ook daar hadden de geestelijke leden der Staten een grooten invloed. Doch, zooals van Dorp in een door hem gevoerd proces over een deel der goederen van de Abdij van Afflighen schrijft: nae de routte van Gemblours werden de abdyen en moniken allerwege gecarteert ende tgebruick van heur goeden geapliceert aenden fisque. Vóór 1578 dus ook dáár geen confiscatie van geestelijke goederen; maar wel daarna, totdat de Hertog van Parma Brabant weder onder Philips gezag had teruggebracht. Volgens van Dorp werden na 1578 de goederen der Brabantsche abdijen, in Holland gelegen, door de Staten van Brabant geoccupeerd; en die bewering is in volkomen overeenstemming met de feiten, die zich in het reeds vermelde proces voordeden. Want toen van Dorp in 1584 vergunning vroeg om beslag te leggen op landen onder Middelharnis gelegen en den Prelaat van St. Michiël te Antwerpen toekomend, werd hem dat verzoek door de Staten van Holland toegestaan onder voorwaarde, dat hij de Staten van Brabant zou dagvaarden voor de Schepenbank, ten einde zij zich tegen de inbeslagname zouden kunnen verzetten. Die Staten zonden een' gemagtigde, en kwamen in hooger beroep, toen de Schepenbank van Middelharnis den eisch van van Dorp toewees: zelfs kwam in Maart 1584 hun ontvanger der geconfiskeerde goederen in het kwartier van Antwerpen, in Holland, om de pachten en renten te ontvangen hunner geconfiskeerde geestelijke goederen. Tegenover die stellige feiten, die aantoonen, niet alleen, dat de Staten van Brabant zich den eigendom aanmatigden der in Holland gelegen geestelijke goederen hunner abdijen, maar tevens ook dat de Staten van Holland dat régt erkenden, zal de bloote door geen enkel argument

gestaafde ontkenenis van den Procureur Generaal wel niets afdoen. En dat die goederen niet tegelijk met de andere in Holland onder de confiscatie gebragt zijn, maar dat de regtmatige eigenaars ze bleven bezitten, totdat de Staten van Brabant ze zich toeëigenden, mag nog hieruit blijken: dat de dochter van van Dorp in 1580 bij acte voor Leenmannen van Holland de heerlijke regten kocht, die de abdij van St. Michiël te Antwerpen, met anderen in Middelharnis bezat, en dat wel om die zoodoende buiten de confiscatie te houden.

De reden voor die welwillendheid, in Holland betoond tegenover de Utrechtsche en Brabantsche kloosters, ligt geheel voor de hand. Voor Holland en Zeeland was de hulp en het bondgenootschap van Utrecht en Brabant in den strijd tegen Philips van het hoogste gewigt, en zij hadden dus alle reden, om alles te vermijden, wat de Staten dier gewesten, waarin, zooals ik reeds zeide, de geestelijkheid de eerste plaats en grooten invloed uitoefende, tegen hen konde innemen. Daarom is het zeer begrijpelijk, dat zij aanvankelijk de abten in het rustig bezit hunner goederen lieten en ze daarna door de Staten lieten confiskeeren, hoewel die eigenlijk geen regtsmagt binnen de grenzen van Holland en Zeeland konden uitoefenen. Maar toen Antwerpen was ingenomen en Brabant weder aan het wettig gezag van Philips werd onderworpen, toen dus alle hoop op eene samenwerking met dat gewest verloren was, toen was er geene reden meer voor de Staten van Holland, om nog eenige consideratie te gebruiken. Daarom gelastten zij in 1587, toen van Dorp verlof vroeg, om het arrest van het Hof in Reformatie aan den Hoogen Raad te onderwerpen, dat hij in die procedure den Procureur Generaal zoude dagvaarden, hoewel hij tot nu toe geheel buiten de zaak was geweest: daarom verklaarde de Procureur Generaal in strijd met

al hetgeen feitelijk was voorafgegaan: dat de Staten van Brabant nooit eenig recht hadden bezeten op de in Holland gelegen goederen der Brabantsche abdijen en kloosters; daarom eindelijk eigenden de Staten zich die goederen toe, in strijd met de beslissing van den Hoogen Raad, en deden ze in 1591 in 't openbaar verkoopen, door hunnen ambtenaar en ten hunnen behoefte.

In Zeeland ging het evenzoo Toen in 1587 door van Dorp beslag werd gelegd op 24 gemeten land, liggend onder Sommelsdijk en toebehoorend aan de conventualen van Groenendaal bij Brussel, om op die wijze zich betaling te verschaffen eener rente, die hij van de Staten van Brabant te vorderen had, verklaarden de Staten van Zeeland, dat die goederen hun aangingen, en verboden ten stelligste aan de Wethouders van Sommelsdijk in deze zaak recht te spreken, ja bevelen hun zelfs, het door hen gewezen vonnis, waarbij de eisch van van Dorp was toegewezen, te vernietigen. De Wethouders onderwierpen zich aan den onregtvaardigen eisch der Staten, en van Dorp kreeg geent recht: tien jaren later requesteerde hij nog steeds aan de Staten, doch kreeg steeds ontwijkende beschikkingen op zijne verzoekschriften, waardoor de zaak op de lange baan geschoven werd.

Zoo wisten de Staten van Holland en Zeeland zich van de geestelijke goederen der Brabantsche abdijen meester te maken, zonder zelfs zich door een schijn van recht te dekken, maar door brutaal geweld, zich uitende door regtsverkrachting en regtsweigering.

MIDDELHARNIS.

De heerlijkheid van Middelharnis werd, volgens hetgeen van Dorp in een zijner processen schreef, als zoodanig opgericht als een leen met hooge, middele en lage

jurisdictie, gehouden van de Graven van Holland, door Hertog Karel den Stoute, en door hem in leen gegeven aan den abt van het klooster van St. Michiël, aan de religieusen van het convent van Peter Pots, beide te Antwerpen, aan den prior der Karthuizers te Grenoble en aan Jonker Jan Ruychrok, als getreden in de regten van Pop Hermans en Jan Welems, poorters der stad Zierikzee. Het is mij niet gebleken, welk aandeel elk hunner aanvankelijk in de heerlijkheid verkregen heeft; doch omstreeks 1580 werd ze aldus verdeeld: de Karthuizers te Lier (die hun regten van een anderen moeten verkregen hebben) bezaten $\frac{1}{6}$ in $\frac{1}{4}$ en in $\frac{1}{16}$ der heerlijkheid; de Karthuizers in Savoye (vermoedelijk wordt hier het klooster van Grenoble bedoeld) bezaten $\frac{1}{8}$; het klooster van Pieter Pots $\frac{1}{8}$; de abt van St. Michiël $\frac{2}{16}$; Cornelis van Wyngaarden, als afstammeling van Jan Ruychrok 1) $\frac{1}{8}$ in $\frac{1}{4}$ en in $\frac{1}{16}$; het is mij niet bekend geworden, wie het overige deel der heerlijkheid bezat. Behalve de heerlijke regten en tienden aan de Heerlijkheid verbonden, hadden de voornoemde kloosters ook aanzienlijk grondbezit onder Middelharnis, dat ook, naar de Antwerpsche abdij, St. Michiels in Putte werd genoemd; daarenboven behoorde den gezamenlijken Heeren de gorsinge van Middelharnis, die zij tot 1600 te zamen bezaten

1) Philips Ruychrock, zoon van Jan Ruychrock, had eene eenige dochter Maria, die in eerste huwelijk met Joris, Bastaard van Brederode, in 2de huwelijk met Willem Oem van Wyngaarden, ridder, trouwde. Uit het eerste huwelijk had zij twee zoons Joost van Brederode, genaamd van den Hove, die de Heerlijke regten in Middelharnis erfde, en Gysbrecht van Brederode: beide stierven kinderloos. Uit het tweede huwelijk had zij mede twee kinderen: Cornelis van Wyngaarden, en Catharina, die Jasper van Treslong, baljuw van Brielle en 'tland van Voorne trouwde. Cornelis van Wyngaarden had een zoon Cornelis, die Middelharnis erfde van zijn oom Joost van Brederode en Aleyt van Weyborch trouwde; en eene dochter Josina, die de echtgenoot werd van Gijsbrecht van Hogendorp.

met de Heeren der ambachtsheerlijkheid van Stadt, zooals uit de volgende acte blijkt :

Van wegen Mr. Joos Alleblas als ontfanger van goederen vanden Regulieren buyten den Briell voorde eene helft, van Jacob de Jonge, als Rentmeester vande erffgenamen van wijlen nicolaes van Bronckhorst, als ambochsheer vande stadt voor een vierdepaert, van ph̄s van Geendertale van wegghen sijne broeders ende susters voor gel. vierdepaert, ts^m ambaechsheeren vande stat, te Insinueren Heijndrick de Coninck, Rentm^r van Middelhernisse, dat hij alle de heerschappen van Middelhernisse ontbiede ende aenschrijve dat d'voorn. Alblas de Jonge ende Geendertale nyet van meeninghe en sijn hare gorsinghe vande stadt langer int gemeen ende ongescheijden te houden mette gorss van Middelhernisse, maer dat sij luijden geraden vinden jegens de voorsz. heerschappen te grontcavelen en̄ met een bequamen sloodt vande anderen te scheijden opte Lemiten tusschen die heerschappen van Middelhernisse ende den Regulieren van Ruggen In voorleden tijden gemaect ende geaccordeert, enz.

Actu^m onder mijⁿ hant desz. xxvij^o Septem^r a^o xvj^o onder stont Mathys Jacobsz. als dyckgrave vande stadt.

Het aandeel in de Heerlijkheid Middelharnis, dat Cornelis van Wyngaarden toekwam, werd door dezen omstreeks 1585 aan Jonkheer Arend van Dorp verkocht, die ook op den naam zijner dochter reeds in 1580 het aandeel van den Abt van St. Michiel had gekocht bij de volgende acte:

Wij Pieter Hanneman ende Jacob Prinsen van Steenhuyse Leenmannen der Grauelicheyt van Hollt oirconden ende kennen dat hudent date van desen voor ons gecomen ende gecompareert es in propren persone deersame adriaen aertsz. vader vanden weeshuyse staen alhier Inden hage ons ter handen stellende zeker onwederroupe^l procurae

op hem gepasseert bijden prelaet ende gemeen conuentualen vander abdie van Ste Michiels binnen antwerpen, wesende zoo ons by Inspectie ende Lecture der zeluer gebleken es vander date den xvj dach der maent van Januario Laistleden ende bezegelt met den zegelen zoo wel van prelaet als vander abdie voorsz. Respective. Ende bekende vuyt crachte vandijen met halm handt ende mont ouergegeuen, gecedeert ende getransporteert te hebben, zoe hij bij desen ouergeeft, cedeert ende transporteert aen Jouffrou Loyse van Dorp, weduwe van wilen Joncheer Loys de Boisot in zijnen tijt heere van Rhoa etc. de zeuen zesthienedeelen inde heerlicheyt hoige middele ende Laege vande middelhernisse datmen andere noempt S^{te} michiels in Putte ende noch gelycke gedeelte Int bailliu ende schoutampten, Dyckgraefschap, Secretarie ende bodeampt, Inde malerie, veeren, visscherie, vogelerie, Jaergroon, Erffchynsen, groote ende kleine Portionarissen, ghemeyne Vroonen ende costbaer Landen, Dycken, Aenwasschen, Lammerthienden, Corenthiende, Vlasthiende, Meetthiende ende Saedthiende, Midtsgaders in alle andere gerechticheijden, Preminentien ende Prerogatieven totte voorsz. Heerlicheyt eenichssins specteerende. Van welcke cessie ende ouerdrachte de voirnoempde prelaet ende conuentuelen ten vollen vernoucht ende voldaen zijn, zoo den voornoempden Adriaen aertsz claerlycke bekende, Versouckende vuyt den naem als bouen, dat Zijne Ma^t. dese ouergifte ende transport zoude willen believen end toestaen ende de voirnoempde Joffrou Loyse daeraff te verleenen behoirl. briuen van verly. Des toirconde zoe hebben wij mannen voornoempt desen brief bezegelt met onse zegelen hier onder aengehanghen, op den xxvij dach van Februario xv^e ende tachentich a nativitate domini (copie geteekend de Coninck).

Uit eene andere acte van denzelfden datum blijkt, dat

Louise van Dorp de zeven zestiende deelen in de Heerlijkheid betaalde door de constitutie van een' erfchijns van 20 £ vl. 'sjaars, waarvoor zij het verkochte deel der Heerlijkheid tot onderpand verbond.

De brieven van verlij, waarvan de koopacte gewaagt, werden op den naam des Konings aan Louise van Dorp ') gegeven op 10 Junij 1580.

Tegenover den Prelaat van St. Michiel deed van Dorp het voorkomen, alsof hij dat aandeel kocht, om het zoodoende buiten de confiscatie te houden, dus eigenlijk om den Prelaat van dienst te zijn, maar de erfchijns die hij in de plaats gaf, was zoo buiten verhouding tot de waarde der Heerlijke regten, dat er geen ernstige sprake van een bewezen dienst kan zijn. Het zij dat het geweten van van Dorp bij 't klimmen zijner jaren begon te knagen, of dat andere beweegredenen hem leidden: hij schreef in 1597 aan den Prelaat een brief, (blijkbaar de wederopvatting eener vroeger gestaakte correspondentie) waarin hij voorstelde de tusschen hen hangende zaak in der minne te schikken, opdat zijne kinderen, na zijnen dood, zijne zaken in orde zouden mogen vinden. De Prelaat antwoordde hem op scherpen toon, niet geschikt, om eene toenadering te bewerken: onder allerlei beschuldigingen tegen de verwekkers der troublen, eischte hij dat van Dorp hun zou uitkeeren, wat hij voor de waarde der Heerlijke regten te weinig betaald had; van Dorp ant-

1) Wel komt de naam van Louise van Dorp in deze acte voor, even als in verscheidene andere stukken van dien tijd, maar toch was van Dorp zelf de eigenlijke koper, zooals uit eene verklaring blijkt, die Louise van Dorp afgaf, en waarin zij erkent, dat alle goedoren en renten, die op haren naam zijn gekocht, betaald zijn door en toebehooren aan haren vader, die slechts haren naam gebruikte, opdat die goederen niet in beslag zouden worden genomen door den H^r. van Champagney, die eene vordering op hem beweerde te hebben, wegens het lofgeld van den Kolonel Fugger, die gen hem was uitgeleverd.

woordde op denzelfden toon en wees er den Prelaat op, dat de Abten, die zich tegen de oprigting der nieuwe bisdommen gekant hadden, de eerste ontevreden en geweest waren. Zoo ging de correspondentie voort: de hoofdzaak werd bijna niet aangeroerd, en was dus volstrekt niet afgedaan, toen van Dorp in 1600 overleed. Zijne dochter Josina, door hem benoemd als beheerdster zijner nalatenschap, hoewel eene ijverige catholieke, voerde de onderhandelingen met even weinig zachtmoedigheid, en de Prelaat was ook nog niet tot toegeven gezind; zoodat de twist bleef voortduren totdat in 1618 de haagsche advocaat Dirk de Jonge met volledige volmagt der erfgenamen van Arend van Dorp naar Antwerpen ging, en een vergelijk met den Prelaat tot stand wist te brengen.

Heeft de Prelaat in zijne verbolgenheid op van Dorp zijne heerlijke regten ten tweeden male verkocht? Ik zoude het haast meenen, daar de Gravin Douairière van Schwartzenburg, de zuster van den Prins van Oranje, bij gedrukte biljetten openlijk aankondigde, dat door haar op 30 Augustus 1584 behalve eenige andere goederen ook zouden worden verkocht de $\frac{7}{16}$ deelen in de Heerlijkheid van Middelharnis en de daaraan verknochte Heerlijke regten, eertijds behoord hebbende aan den Prelaat van St. Michiel te Antwerpen. Dit aandeel werd toen, als huwelijksgift zijner vrouw, bezeten door Jonkheer Hector van Crequi, heer van Houlle, die sinds 1583 met Louise van Dorp was gehuwd, en terstond, nadat hem de voorgenomen verkooping bekend was geworden, zijn beklag aan de Staten van Holland deed, en hunne tusschenkomst inriep tegen die onwettige verkooping zijner regten. Die stap heeft het gewenschte gevolg gehad, want Louise van Dorp, die op 31 Maart 1585 te Abbeville kinderloos overleed, liet de $\frac{7}{16}$ der Heerlijkheid aan haren vader na, die ze op 14 Julij 1589 van de Grafelijkheid van Hol-

land als leen verhief, even als het $\frac{1}{2}$ der Heerlijkheid en Heerlijke regten, dat mede door hem op naam zijner dochter Louise was aangekocht van den Prior en 't Convent van Peter Pots, en dat hij haar eveneens bij haar huwelijk met den Heer van Houlle als bruidsgift had gegeven. Het aandeel der Karthuizers van Lier werd door de Staten van Brabant, als door confiscatie aan hen vervallen zijnde, in December 1583 te Antwerpen verkocht. Zekere Nicolaas van den Berge was de koper, en liet het bij zijnen dood aan zijn' zoon Constantijn na, die het in Julij 1589 aan van Dorp verkocht. Het aandeel eindelijk, dat de Karthuizers van Savoije toekwam in de Heerlijkheid, schijnt de Gravin van Schwartzenburg verkregen te hebben: het komt althans mede voor op de lijst der goederen, wier verkooping zij in 1584 aankondigde

Wat nu betreft de goederen, die de voormelde kloosters in de Heerlijkheid van Middelharnis bezaten: (van Jan Ruychrock en zijne erven bleek mij niet, dat zij grondbezit hadden, hoewel het toch wel waarschijnlijk is, dat zij het gehad hebben) de gravin van Schwartzenburg was in 1591 eigenaresse, zoo niet van alle, dan toch van een deel der landen afkomstig van het klooster van Savoije; zooals blijkt uit eene vergelijking der hierna nader te vermelden lijsten van goederen in 1583 en 1591 opgemaakt: in de eerste toch worden 57 gemeten 150 roeden vronen genoemd, als voor de helft toebehoord hebbende aan het klooster der Karthuizers in Savoije; in de tweede lijst wordt van die zelfde partij gezegd, dat aan de gravin van Schwartzenburg de helft ervan toekomt.

De goederen van de abdij van St. Michiel, van het klooster van Pieter Pots en van de Karthuizers in Lier werden door de Staten van Brabant geconfisqueerd; zij stelden Jeronimus van der Beke, hunnen ontvanger der confiscatien in het kwartier van Antwerpen, aan, om de

inkomsten te ontvangen van de goederen dier gestichten in de landen van Putte en Voorne, maar terwijl zij de landen van de kloosters van Pots en de Karthuizers in 1583 verkochten, en de Staten van Holland zich in 1591 wederom van de goederen van Pots afkomstig meester maakten, vind ik van die van de abdij van St. Michiel volstrekt geene melding meer gemaakt.

De goederen der beide andere genoemde kloosters gaven aanleiding tot eene langdurige procedure, waarvan ik thans nog te spreken heb.

Zekere Hans van Obbergen, burger en koopman in granen te Antwerpen had, tijdens het bestuur van den Hertog van Anjou, aan het Staatsche en fransche leger, dat onder den Maarschalk Biron geruimen tijd te Rozendaal had gelegen, belangrijke leveringen van brood en bier gedaan voor de Staten van Brabant, en had uit dien hoofde eene groote vordering op hen. Toen hij na herhaalde aanmaningen geene betaling konde verkrijgen, wees hij als het beste middel, om daartoe te geraken, de goederen aan, die door de Staten van Brabant geconfiskeerd waren als behoord hebbende aan de kloosters van Pieter Pots en Lier, en de Staten gingen op dat voorstel in, zooals uit de volgende acte blijkt, waarbij die goederen tevens worden omschreven :

Partijen van goeden de welcke Hans van Obberghen mijnen E. Heeren Staeten va Brabant is overgeuende om hem daerop verseeckert te wesen voor de somme van vyer ende dertich duysent acht hondert veertich gul. off daeromtrent, die mijne voorschreven heeren Staeten hem schuldich zijn ter saecke van geleverde vivres volghende die verifcaetien daeroff wesende vanden ontfangher generael vande vivres Balthazar vanden Perre ende de beloften bij mijnen voors. heeren Staeten gedaen, welverstaende soe deselve nyet souf-

fsant en sijn om daer aenne te verhaelen de voorsomme, dat hij geheel blijft omme andere ptijen van geestelijcke goeden daertoe te vneghen ofte andersins sijn remboursement te becomen.

p. a.

In Hollandt.

In den eersten vyer ende vijftich ghemeten vroom daeroff omtrent xjv gemeeten daer de huysinge, den pachtere toe behooren, opstaet gelegen sijn ter plaetsen geheeten opten weel. Item thijen ghemeten bijde nyeuwe Tonghe opten middelhernisse gront ende de reste in Spiernagel gheheeten den Oostblock, Gelyck die ghecompeteert hebben den cloostere van Pieter Pots binnen Antwerpen ende jeghenwoordel in hueren gebruyct worden bij noem Jan.

Item de helf van seven ende vijftich ghemeten een hondert vijftich roeden vroom, maeckende xxvij½ gemeeten lxxv roeden daeraff dander helft ghecompeteert heeft den cloostere van chartrasen in Savojien alltsaemen bij malcanderen ghelegen in Oudelandt van middelhernisse gelyck die jeghenwoordelyck in hueren is hebbende Jacob Pietersz., ende ghecompeteert hebbende den voornoempden cloostere van P. Pots.

Item drie ende t zestich ghemeten, daeraff drye ende vijftich gem. costbaer landt daer de huysinghe den pachter toebehoorende op staet by malcanderen int oude landt van Middelhernisse, vijf ghemeten in Onser vrouwen poldere ende vijf ghemeten vroomen inden oostmoer sijn ghelegen, gelyck dije lx½ gemeeten daeraff de voorschreuen cloostere van Pieter Pots ende ij½ ghemeten van de vyff ghemeten in onser vrouwen poldere den sartroisen van Liere ghecompeteert hebben ende tsaemen in huyren gebruyct werden bij Wouter betsmans.

Item veertien ghemeten vroom ghelegghen aenden Lan-

ghen wech gecompeteert hebben den voorschreven cloostere van Pieter Pots in huyringe bij Daem Goverts.

Item drie ende vijftich ghemeeten een vyerendeel costbaer landt bij malcanderen gelegen int oudelandt van Middelhernisse achter de stede van Wouter betsemans opwoont. Gelijk die vyer ende twintich ghemeten den voors. cloostere van Pieter Pots ende neghentien ghemeten een vijerendeel den cloostere vande Sartroysen gecompeteert hebbende ende in huyringe beseten worden bij balten Cornelis.

Item twe ende twintich ende een halff ghemeeten vyer ende veertich roeden costbaer landt ende xiiij gemeten twee hondert vijff ende twintich roeden vroom int oude landt van middelhernisse ghecompeteert hebbende den voorschreven cloostere van Pieter Pots in huyringhen bij marten cornz. corendijk.

Item vj ghemeeten vroom ghecompeteert hebben als voor ende in huyringhe gebruyct oick p^r w^{msz}.

Item de helft van vijftich ghemeeten vroenen gheleghen int oudelandt van middelhernisse op schuyringhe, ghecompeteert hebbende den voorschreven cloostere van Pieter Pots daeroff dander helft is vanden cloostere van Savoyen in huyringhe bij aldijen mondeling.

Item een ende twintich ghemeeten costbaer landt ende dertien ghemeeten vroenen ghelegen inden oostmoer ende twintich ende een halff ghemeeten costbaer landt in onser vrouwen poldere tsaemen vyeren vijftich ende een halff gemeeten in huyringhe bij Thomas heijn dricz. Gelyck daeroff acht ende twintich gemeeten vroenen den cloostere vanden voorschreven Pots ende veertien ghemeeten costbaere landt den Sartroysen van Lyere gecompeteert hebbende.

Item vijff ghemeeten costbaer landt in onser vrouwen poldere ghecompeteert hebben den voornoempden cloostere van Pots in huyringhe by Gerard van Heuckelom.

Eenen erffpacht van zes guls tsiaers daervoor die voor-

schreven Gerard van Heuckelom houdende is die helffte van eenen huysse met hove gestaen tot middelhernis aende rinck bij hem jeghenwoordelijck bewoont met allen den rechte dat het voorschreven cloostere van Pots totten voorschreven huysse ende hove alsoch soude mogen hebben. Tzeste deel int vierdeel ende int xvj^o deel als de chartroisen tot Lyere eenichsins ghecompeteert heeft in den hooge middele ende leeghe heerlijkheyt van Middelhernis dat men anders noempt S^o Michiels in Putte met gelyck ghedeelte int Bailliu ende Schoutampt dyckgraeffschap Secretarie ende bode ampt, inde mallerye, verre, visscherye, vogelerye, jaergroten, erffcheysen, groote ende cleyne portionarissen, gemeynen vroomen ende costbaerlanden, dycken, aenwasschen, Lammerthyenden, Co-rentyenden, vlaschtyenden, meethyenden ende saethyenden, mitsgaeders in alle andere gerechticheijden, preeminentien ende prerogativen totte voors. heerleijcheijt eenichsins spreekende ende daertoe eene rente van xvj schellingen gr. tsiaers op Willem Jansz. begge.

Item acht ende twintich ghemeeten vroom ende seven ende tseventich ghemeeten costbaerlandt gheleghen in clinckerlandt in huyringhe by Christoffel cornelisz. ghecompeteert hebbende den voorghenoempden Chartroisen tot Lyere.

Item vyff ende tseventich ghemeeten soe vroom als costbaerlandt inde oude tonghe in huyringhe bij Pieter Colemans ghecompeteert hebbende alsvooren.

Item twaelff ende een halff ghemeeten in Melissant in huyringhe bij Mathys Joas ghecompeteert hebbende als vooren.

Ende omtrent een hondert ende vijftich ghemeeten costbaerlandt in dirxlandt in huyren soo bij Steven Gillisz. als Mathys Phlpsz. en hunne mede consorten erffgenaemen van de huysvrouwe Gillis wittesz. ghecompeteert hebbende den cloostere van Pieter Pots voorn.

Mijne heren dye Staeten van brabant volcoemelyck ghe-

informeert zijnde vande deuchdelycke tachterheyt van *vijer ende dertich duisent acht hondert ende veertich gul̄* eens salvo Justo, dije hans van Obbergen aende Staeten ten achteren is, gelyck hyer vooren int begintsel mentie gemaect wort ende begeerende den seluen volghende dye geloften hem gedaen daer af te verseeckeren, verclaeren mitsdesen dat sij denseluen hans van Obbergen ofte den geenen dye syne actie hebben sellen tot seeckerheyt vande voldoeninghe derselver zijne tachterheyt te verbinden hypoteecqueeren ende stelden in zijne handen mitsdesen als pant mitter minnen alle ende jeghelijcke dye parcheelen van gronden van erffen ende chyse hyer vooren begrepen omme syne tachterheyt daer aene te vindene vanden eersten ende ghereetsten pennin̄ daeroff te procederere tzij bij subhastactie beleninghe off vercoopinghe vande selve goeden off een deel van dijen, Tot welcken effecte mijne voorschreven heren mitten eersten die handt houden selen. Ende dat in mindernisse vande tweede twe-mael hondert duisent gulden denselven hans van Obberghen oock absolutelyck transporterende mits desen in betalin̄ vanden verlope der voorschreven zijne tachterheijt dije vruchten beseten ende prouffytten tsedert den achtsten Junij lestleden vande voorsz. parcheelen van landen verscheenen ende geprocedeert ende dije meer daeraff verschijnen ende procedeeren zelen totter reelder voldoeninghe desselffs hans van Obberghen tachterheyt toe.

Aldus gedaen tantwerpen den. een ende twintichsten Junij anno vijftien hondert drie ende tachtentich. Onder stontd gheschreven: ter ordonnancie vanden voorschreven heren Staeten en̄ was onderteijckent meganc.

Gecollt jegens sijne pn̄le onderth als boven ende naer collae daer mede bevonden te accorderen desen x^o marcij xv^olxxxx. Bij mij

WAGHEWIJNS.

Kort daarop, ter vergadering van 29 November 1583 besloten de Staten, te Antwerpen vergaderd, de goederen te verkoopen en aldus hunne schuld aan Hans van Obbergen af te doen, en werkelijk had die verkoop plaats op 6 en 8 December 1583; Obbergen zelf kocht daar eenige goederen, die op de lijst voorkomen als van het eene en het andere klooster afkomstig.

Toen evenwel van Dorp hiervan kennis kreeg, nam hij maatregelen van verzet tegen die verkoop der geestelijke goederen, want ook hij had eene vordering op de Staten van Brabant, die van veel ouder datum was, dan die van Obbergen, en die hij ook zoo gaarne uit de geestelijke goederen betaald had gekregen, wat hem echter nog niet had mogen gelukken.

Hij had namelijk in 1578 van de Regeerders der stad Zierikzee vier obligatiën, elk van 4000 gulden, overgenomen, die door de Algemeene Staten waren uitgegeven, ten behoeve van de herstelling der dijken van 't eiland Schouwen, tijdens het beleg van Zierikzee in 1575 en 1576, op last van van Dorp, destijds gouverneur der stad, doorgestoken. De Staten hadden zich alle hoofdelijk verbonden tot betaling dier obligatiën na zes maanden, des noods door verkoop van Koninglijke domeinen in Brabant of Vlaanderen. Hoeveel moeite van Dorp ook had gedaan, om betaling te erlangen, toen de vervaltijd daar was, het had hem niets gebaat, hoewel hij zelf volgens zijne eigene verklaring en die van Burgemeester en Schepenen van Zierikzee, voor de obligatiën in ruil had gegeven 172 gemeten, 100 roeden geestelijke landen in Walcheren nabij de stad Middelburg gelegen, en ongeveer 8000 gulden in baar geld.

Toen van Dorp bemerkte, dat de Staten van Brabant niet te bewegen waren tot het verkoopen van domeinen, verzocht hij in 1580 hem uit de inmiddels geconfisqueerde

geestelijke goederen schadeloos te stellen. Hij vond dien eisch volkomen geregvaardigd, want, zoo redeneerde hij, daar in alle stukken en ook in de hier bedoelde obligatiën de Prelaten het éérst genoemd worden onder de leden der Staten, zoo moet men het er voor houden, dat zij in de eerste plaats en boven alle anderen, hunne conventsgoederen hebben willen verbinden voor de nakoming der verplichtingen, die zij op zich namen.

Die zeer gewaagde logica werd volkomen gedeeld door den Prins van Oranje, die indertijd van Dorp had overgehaald, om de vier obligaties over te nemen, en die zijn verzoek aan de Staten van Brabant nu ook ondersteunde door brieven aan die Staten zelve en aan den Heer van Oirschot, wiens invloed hij in deze bij de Staten inriep. De brief aan de Staten is in originali, die aan den Hr. van Oirschot in afschrift aanwezig, beide zijn gedagteekend uit Gent, 20 September 1581.

Aan de Staten schreef de Prins na herinnerd te hebben, dat van Dorp nog geene betaling van de obligaties had ontvangen, het volgende: „Et cōme J'estime la raison „et equite requerir qu'il en soit rembourse, et que led „van Dorp desireroit que cela se puisse faire du moins „par moi en des biens Ecclesiasticques au pays de Brabant, „en quoy Je trouue sa requisition fort fondee et bien „raisonnable, Je n'ay sceu obmectre de vous en faire „cestes, vous priant bien instāment que lesd. raisons et „le bien que les pais, et mesmes celuy de Brabant en „ont receu; puissent auoir tel lieu prez de vous, que „par led moi en led Sieur van Dorp puisse paruenir a „l'effect de ce qu'il desire.”

En aan den Heer van Oirschot schrijft de Prins, omtrent het verzoek van van Dorp: „Et cōme il auroit „aduisé que lad satisfaction se pourroit faire p. moi en des „biens Ecclesiasticques au pais de Brabant, et que Je le

„trouueroi bien raisonnable Je n'ay sceu laisser de re-
„querir mesd S^{rs} les États, n'ayant aussi voulu obmectre
„de vous en p̄ticulier en faire la p̄nte, vous priant bien
„affectionneement, veu l'equite de ce faict, vouloir de
„v̄re part tenir la bonne main que led. S^r van Dorp puisse
„auoir la raison de ce qu'il desire. En quoy oultre ce
„que vous ferez une chose bien equitable, en recepurai
„aussi plaisir, que Je serai bien prest de recognoistre en
„v̄re endroict l'occasion s'offrant.”

Maar niettegenstaande dien aandrang van den Prins van Oranje, bleven toch de Staten in gebreke, aan hunne verpligting tot betaling te voldoen, en zeer begrijpelijk is dan ook de geraaktheid van van Dorp, toen hij vernam, dat diezelfde Staten nu een deel der door hen geconfiskeerde geestelijke goederen verkochten, om Obbergen te vreden te stellen, wiens schuld van zooveel latere dagteekening was, dan de zijne.

Hij wendde zich nu tot den Raad van Holland en verkreeg van dezen eene beschikking, waardoor hij gemagtigd werd, om beslag te leggen, op alle geestelijke goederen onder Middelharnis, Oude Tonge en Dirksland gelegen, en den Staten van Brabant toebehoorende; en eene andere beschikking, waarbij aan Baljuwen en Schepenen dierzelfde dorpen uitdrukkelijk werd verboden, eenige acte van eigendomsoverdragt op de bedoelde goederen te passeeren. Van Dorp riep nu de Staten van Brabant voor het Schepengerecht te Middelharnis, welke Staten zich daar deden vertegenwoordigen door zekeren Thomas, chirurgijn te Oude-Tonge. De Schepenen van Middelharnis waren evenwel, zooals van Dorp zich in een zijner stukken in den verderen loop der procedure uitlaat, niet gewoon, dat gedingen van eenig belang aan hunne beslissing werden onderworpen, en zaten dan ook met de zaak erg verlegen. Ze wisten zich echter op eene handige wijze

uit de klem te redden, door bij een soort van praeparatoir vonnis, voor regt uit te spreken; dat de eischer al zijne stukken zoude overleveren, en tevens op goede rekening vier £ vlaamsch zoude betalen, waarvoor de Schepenen vier of meer advocaten voor 't Hof van Holland, zouden gaan consulteeren, met belofte, van bij hunne thuiskomst rekening en verantwoording van het voorschot aan den eischer te zullen doen. Van Dorp onderwierp zich, en te regt, aan die zonderlinge en willekeurige beslissing; zijne eigene advocaten werden onder anderen geraadpleegd, en, hoewel de Schepenen nog wel eens met de proces-orde, door de advocaten voorgeschreven, als in deze zaak toepasselijk, in den war waren, ze maakten haast met het proces en beslisten op 10 April 1584, zooals wel te verwachten was, in 't voordeel van van Dorp.

De Staten van Brabant berustten evenwel niet in die uitspraak, maar kwamen daarvan in hooger beroep voor den Hove van Holland, welk hooger beroep namens hen werd vervolgd door den reeds door mij genoemden Jeronimus van der Beke, die zich juist in Holland bevond, en riepen tevens de hulp in der Algemeene Staten. Zij toonden dezen door hunne gemagtigden aan, dat het hun „mits die groete menichfuldige lasten der oerloghe, verlies vande patten (platten) Lande ende omwallinghe van „vianden”, niet mogelijk was, de schuldeischers van 't Hertogdom Brabant en de stad Antwerpen te vreden te stellen, waarom zij verzochten, dat de Staten voor den tijd van één jaar zouden verbieden, beslag te leggen op goederen van 't Hertogdom, de stad Antwerpen, of hunne inwoners, binnen het gebied der geunieerde provinciën gelegen, en zouden gelasten, dat al, wat in dergelijke zaken, mits ze nog hangend waren, was geschied, als ongedaan zou worden beschouwd. De Algemeene Staten, nog steeds geleid door de begeerte, om met Brabant op

een' goeden voet te blijven, stonden het verzoek der gemagtigden toe, bij octrooi van 7 Mei 1584; hetwelk door de Staten van Holland op 30 Mei d. a. v. verbindend werd verklaard in hun gewest. Dienzelfden dag gelastten de Staten aan de Schepenen van Middelharnis, om thans de acten te passeeren, die noodig waren tot eigendomsoverdragt der perceelen land, die van Obbergen in het vorige jaar van de Staten van Brabant had gekocht. Die acten werden opgemaakt op 2 Junij 1584, maar de eens aangevangen procedure werd toch voor 't Hof voortgezet, dat bij arrest van 10 December 1585 het vonnis der Schepenbank vernietigde en van Dorp niet ontvankelijk verklaarde in zijne vordering.

Nu kwam van Dorp voor den Hoogen Raad in reformatie van dat arrest, en dagvaardde behalve van Obbergen, die zich toen in Holland bevond, (in de plaats van van der Beke, die wegens den veranderden toestand in Brabant, niet konde worden opgeroepen) ook den Procureur Generaal, op bevel van den Hoogen Raad, aan wie hij verlof had moeten vragen, om het proces in reformatie aan te vangen.

Het nu begonnen proces duurde met lange tusschenpoozen (er zijn jaren, waarin ik geen gewisselde stukken vind) voort tot 18 September 1590, toen de Hooge Raad, het vonnis der Schepenbank bevestigde en de oorspronkelijk door van Dorp gearresteerde goederen executabel verklaarde tot een bedrag van 16000 gulden met renten van den dag van het eerste vonnis af. Opmerking verdient hierbij, dat in 1589 den ontvanger generaal der confiscaties Thomas Gemets zich op eens in 't proces mengde, zich qualificeerend „als bij title van confiscatie gesuceedeert in de gerechtigheyt en goederen van Hans van „Obbergen.” Hij nam het proces op, alsof hij van den aanvang af daarin had gestaan op de plaats, die Obbergen

daarin oorspronkelijk innam. Maar reeds te voren hadden de Staten, op een rekest van van Dorp beschikkende, verklaard, dat zij zich regten op de goederen in kwestie toekenden, wederom bij title van confiscatie en had de Procureur Generaal verklaard dat „overmits dalteratie tot „Antwerpen en̄ inde principale Steden van Brabant de „qualite van de Staten van Brabant verstaen wort ge- „extingēt te zijn, mits dat mijn here de procur̄ generael „occupeert in locum annihilat̄ psonaūm.” Al die uitingen deden van Dorp voor den uitslag zijner zaak vreezen, en hij stelde dan ook aan de Staten voor, om de beslissing van den Hoogen Raad niet af te wachten, maar eene minnelijke schikking aan te gaan. De Staten schijnen echter niet in dat voorstel te hebben willen treden, want, zooals ik boven zeide, de Hooge Raad gaf in 1590 zijne beslissing ten gunste van van Dorp. Maar daarmede had deze zijne zaak nog niet gewonnen, want, hoewel de Hooge Raad op zijn verzoek in Maart 1591, den eersten deurwaarder gelastte, hem bij de uitvoering van het arrest behulpzaam te zijn, de Staten van Holland droegen op 7 Mei 1591 aan den ontvanger Generaal Gemets op, om ten spoedigste te Middelharnis te verkoopen de 284 gemeten lands, eertijds toebehoord hebbende aan het klooster van Pieter Pots te Antwerpen „als aenden voersz. Lande door den oorloge veruallen zijn.” De dag voor de verkooping zoude door Gemets zelf worden bepaald, maar deze zou terstond invorderen alle verschenen pachten dier landen, die Jonkheer Arend van Dorp uit kracht der sententie van den Hoogen Raad zoude kunnen eischen. Uit deze penningen en uit de opbrengst der verkooping zoude Gemets voorts aan van Dorp betalen de som van 14000 gulden van twintig stuivers 't stuk; een vierde contant, en de rest in drie termijnen vervallend op 8 Mei 1592, 93, en 94. Die verkooping

had plaats en de questie der geestelijke goederen in Middelharnis werd daarmede geeindigd op 13 Augustus 1591, zooals uit het gedrukte biljet der verkooping blijkt, dat ik ten slotte hier nog laat volgen, omdat de verschillende perceelen, wat hunne ligging aangaat, daarin met eenige naauwkeurigheid omschreven zijn.

De Staten van Hollandt ende Westvrieslandt zullen deur heure Ghecommittèerde, neffens den ontfangher generael vande confiscatien over Hollandt, vercoopen dese naevolghende parchelen van landen, ghelegghen in Middelharnis, in over Flackee, eertijds gecomen vanden Convente van Peeter Pots tot Antwerpen, Ende dat binnen den zelve dorpe ten huijse vanden Bailliu aldaer, opten derthienden der maent Augusto Anno vijfthienhondert een ende tnegentich, op alzulcken voorwaerde ende conditien, als men den ommestaenders alsdan voorlesen sal.

In den eersten, achten twintich ghemeten, twe hondert xxv roeden vroone landen, wesende de helft van lxij½ ghemeten, gelegen in Middelharnis, Belendt aende noortzijde de Gravinne van Swartzenburch met helft van de voorsz. landen, aen de zuydt en oostzijde den Heerenwech, en west de voornoemde Ge. Daer bruijcker af is Jacobs Pietersz.

Noch veerthien ghemeten vroonelanden, ghelegen als boven, Belendt noorden den Vlieger, west tslandts wateringhe, zuydt den Heerenwech, ende oost Anthonis van Vliet met Joncheer Lambrecht van Schoot, Gebruyct bij Jan Cornelisz. de Vogel.

Noch thien ghemeten vroone Landen, ghelegen bijde Nyeuwe tonghe onder Middelharnis grondt, Belendt west af den Langenwech, noorden ende oost Bronckost, ende de Heere van Schoot, ende zuijden den H. Geest, Gebruyct bij Jan Cornelisz. de Vogel.

Noch dertich ghemeten vroone Landen, gheleghen inden Spierincknagel, gheheeten den Oostblock, Belendt zuyden den Heerenwech, noorden Bronckost, westen ende oost haer voorsz. Ge. van Swartzenburch. Ghebruyct bijden voorsz. Jan Cornelisz. de Vogel.

Noch veerthien ghemeten vroone, Belendt west ende noorden den Heeren-wech, oost Bronckost, zuijden den Vliegher, gebruyct bij Daem Govaertsz.

Noch vijffentwintich ghemeten vroone, gheleghen int oude land van Middelharnis op Schueringen, Belendt zuijdt af den Tonghenschen dyck, noorden den Heeren-wech, oost den Balens-block, west haer voorsz. Ghenade. Ghebruyct bij Noem Jan Corendijck.

Noch veerthien ghemeten hondert vijffentwintich roeden vroone, Belendt aende noortzijde de Vliegher, west Bronckost, zuyde ende oost den Heeren-wech. Ghebruyct bij marten Cornelisz. Corendijck.

Noch twee en dertich ende een halve ghemeten xliij roeden cosbaer landts, Belendt aende Noordt ende oostzijde den Heeren-wech, zuijde haere Ge. voorsz. ende aen de westzijde Jan Cornelisz. de Vogel. Ghebruyct bij den voorsz. Marten Cornelisz. Corendijck.

Noch vijff ghemeten vroone, gheleghen inden Oostmoer, Belendt west den Drooghen dyck, noorden de ghemeene Heeren vronen, oost den voorsz. dijk, ende zuijden Wouter Betsman. Ghebruyct bij Wouter Betsman.

Noch drie ende vijftich ghemeten cosbaer Landt, gheleghen ind' Oude landt van Middelharnis. Belendt west de wateringhe, noorden den Heeren-wech, oost den Drooghen-dijk ende zuijden haere voorsz. Ghenade. Gebruyct bij Wouter Betsman.

Noch vijff ghemeten costbaer landt ghelegen in onser liever vrouwen polder, Belendt west de ghemeene Heere, noorden den Drooghen dyck, oost de Scheijdtwech, ende

In de eerste plaats vind ik de lijst der landen door hem aan de regeerders der stad Zierikzee afgestaan, en die aldus luidt :

Jegens ende In betaelingē van welcke scult den voirn van dorp den voirsz. Regeerders getransporteert heeft de partien van Lande Liggen Int eylant van Walchren. Ende eerst Inden block daer maerten maertsz. Inne plach te woonen ende nu Jan michiels blauwert Inne woont, eene partie die staet opden name van cannonyken In westmonster groot ij gem̄ xcij R. costbaerlant, noch op theilige sacrament In westmonster een gemet xxv Roeden haymanlandt.

Noch Inden zeluen block opden naem van cannonyken In westmonster voorsz. j gem̄ cxx R. haymanlandt, noch j $\frac{1}{2}$ gem̄ ende noch een gemet tsamen iij $\frac{1}{2}$ gem̄ cxx R.

Noch Inden voorsz. block opde bagynnen In middelburch ij gem̄ cxl R., ende op ecclesia westmon̄ ij gem̄.

Noch Inden voorsz. block een gem̄ ij^c R. opde bagijnen In middelburch.

Alnoch Inden block van scuylwerue daer corn coolman Inne plach te woonen, ende nu willem pier bouwens met pier michielsz. ende meer ande Inne woonen.

Eerst twee ende een half gem̄ haymanlant staen opde cannonijken In westzouburch noch opde cannonyken noortmonster iij^cxxxvij R. costbaerlant.

Alnoch Inden block daer pier corn Lieuinsz. Inne gewoont heeft noortoost vanden abeele, ende es de viij half heuen, ende begint vanden noortwesthouck van pier geleinsz. In een stuk zaylant.

Opden naem van Ste Nicolaes cappelle aenden wech iij $\frac{1}{2}$ quartier ende opde cannonijken westmonster ij^cx R., ende noch op Ste Nicolaes cappelle iij^cxxxvj R. Landts Ind. zeluen block.

Alnoch Inden block daer Jan hymans zale inne staet zuytoost van heule bijde noorthooge naer de Oliemolen toe.

Opden naem van onse vrouwe cappelle In Westmonster viij^cLxxvj R., ende noch ij gem xlj R.

Alnoch Inden block bewesten tcruijce daermen van middelb naer vlissingen gaet benoorden twegelken, ende begint van zuyden in.

Opden naem van theilige sacrament In westmonster iij gem Lxxv R. ende op ecclesia tserooskercke j gem vj R. Item op theylich cruyce In westmonster j $\frac{1}{2}$ gem xxij R. ende opde bagynnen cxl R.

Inden block benoorden den waterganck streckende naer de stadt toe.

Opden naem van bagijnen eerst vj gem Lxxij R. ende noch jx q' al haymanlandt.

Alnoch Inden block bezuyden de stadt neffens den waterganck noortwaert vuytstrecken

Opdes proosts naem Inder abdie j $\frac{1}{2}$ gem xlvij R.. Item op ecclesia westmonster iij q'. Item opde cannonyken noortmonster j gem xl R. al haymanlant.

Alnoch Inden block daer geleyen Jansz. moortelman Inne plach te wonen en de zantmole Inne gestaen heeft ende begint van noorden Inne.

Opde cannonijken In westmonster een hofstede groot cxxxjx R. noch opde zeluige buyten de Langebyle v^clxxx R. en opden proost tzoetendaele ij gem ij^cLx R. ende op ecclesia westmon ij^cLxxxvij R. ende opde zelue een gem xxj R. al haymanlant.

Inden block daer tgasthuys Inne staet en corngeertsz. Inne plach te wonen, ende begint van zuyden Inne.

Op ecclesia westmonster Lxxvij R. ende van Ste Catharina in westmonster ij^cLxxxij R. haymanlant,

Inden block daer pier oole Inne plach te woonen en nu willem geleynsz blancluyt Inne woont en begint voor zijn deure.

Op de cannonyken Westmonster iij $\frac{1}{2}$ gem. Item op S^{te} catherine gilde In westmonster $\frac{1}{2}$ gem, ende opde cannonyken noortmonster j gem ende opde cannonijken westzouburch j $\frac{1}{2}$ gem, ende opde bagynnen cix R. al haymanlant.

Inden seluen block iij q^r. haymanlant staende opden naem van ecclesia westmonster.

Inden block aende clinckheule wegelinck aen noortzijde aende waterganck.

Inden seluen block opden naem van S^t anthuenis gilde j gem xcj R. ende opde bagynnen ij R.

Opde cannonyken westmonster iiij^c R. Landts Inden voorsz. block Inden seluen block j gem xxvj R. op S^{te} eloys gilde.

Inden block benoorden clinckheule wegelinck strecken noort naer tsant west aen corn weye.

In den voorsz. block opde bagynnen In middelburch eerst v q^r. noch l gem xxiiij R. ende noch iiij^cxxj R. tsamen iij $\frac{1}{2}$ gem lxx R. haymanlant.

Inden seluen block op Ste Nicolaes vij q^r. ende op de cannonijken westzouburch v^clxxiiij R. tsamen iij $\frac{1}{2}$ gem xlix R. haymanlandt.

Inden block bezuyden Roompots wegelinck streckende zuytwaerts vuijt.

Op den naem van cannonyken In noortmonster j gem lxxx R. haymanlant.

Op de bagynnen v^clxxv R. haymanlant.

Inden block bewesten heyn pauwelsz. olieslaeger daer nu xpiaen euer deys woont.

Op de meerstresse Int bagynhoff een half gemet.

Op ecclesia westmonster iij gem.

Inden block voer Jan hymans zale daer gillis woutersz. oliemuelen Inne staet, ende begint bij de houte heule. Op ecclesia westmonster iiij^cxliij R., opde cannonyken westmonster ij gem̄ Lxviiij R., ende noch op ecclesia westmonster ij^cxx R., ende opden portier Int clooster j $\frac{1}{2}$ gem̄ xlij R. al haymanlant, ende opde cannonijken noortmonster iiij^cxliij R. scotbaerlant.

Item noch Inden block In St Janskercke opden naem vanden proost.

Den zeluen geheelen block groot xxvj gem̄ xcij R.

Inden block daer zoete pier maertsz. Inne plach te wonen en̄ nu Jan Matthysz. Inne woont ende thuys vander hooge Inne staet.

Op ecclesia coudekercke ij gem̄ xxx R.

Inden seluen block opde scolieren v^cLxxxviiij R.

Inden seluen block opde zoete naem Jesus ij gem̄ ij^c R. bij tseys poorte, ende opde cannonijken westmonster v gem̄ cxxxviiij R.

Inden block daer huge heine Inne plach te wonen en̄ Leenaert Jacobsz. Inne woont, oist, zuyt den heere wech en̄ noort den waterganck en̄ begint van oosten in.

Op Augustijn een gem̄; op den cmandeur ten duytschen iiiij gem̄ Lx R. ende opden naem van̄ portier Int clooster ij gem̄ Lxij R.

Inden block daer adriaen Lem gillisz. Inne plach te wonen ende nu andries ringersz Inne woont, den wech Leyt oist, west ende noort, den waterganck zuijt en̄ begint van̄ zuytwesthouck Inne bijde hole.

Op de cannonijken noortmonster iiiij gem̄ xxx R., op de cannonijken westmonster ij q^r. xl R.; op de cannonijken noortmonster een gemet, op de cannonijken westmonster v^cxc R., ende opde zelue cannonijken westmonster ij q^r xiiij R.

Ik moet hierbij opmerken, dat ik de perceelen, wier vorige eigenaars niet vermeld waren, uit deze lijst heb weggelaten even als den prijs, waarvoor, en de namen der personen, aan wie de verschillende landerijen waren verpacht.

Op 11 Januarij 1580 gaf van Dorp de administratie zijner geestelijke goederen in Walcheren aan Nicolaas Meyroos, later Burgemeester van Middelburg, en hoewel hij daarna nog eenige perceelen verkocht, zooals uit de rekeningen van Meyroos blijkt, bezat hij nog in 1585:

in de westwateringe onder de parochien Coudekerke, Poppendamme en Hoogelande 221 gemeten 8 roeden;

in de oostwateringe onder Noordmonster 51 gemeten 96 roeden

en in de vijf ambachten onder Mariakerke 8 gemeten 94 roeden.

Daaronder behoorde de bouwhof Nieuwenhoven, die de abdij van Middelburg toebehoorde, zooals blijkt uit de copie eener acte, waarbij die hoeve in erfpacht wordt uitgegeven. Die acte luidde aldus:

Niclaes vander Borcht deur gods genaden Bisschop van middelb als prelaet ende ouerste van onser lieuen vrouwen cloister der ordene van pmonstreyt binnen de voorsz. stede van middelb Allen den ghenen die dese onse brieuen sullen syen ofte hoiren Lesen Saluyt doen kondt ende maecken kennel een yegel dat wij verhuijrt hebben ende verhuren midts desen In rechter erffhure ende erfpachte Jan engelse Ingesetene poirter des stede van middelb In zeelandt die hoffstede van nieuwenhouen groot wesende metten grachten ende wegelinck achtervolgen den tegenwoordigen ouerlooper seuen gemeten pter lxxxv R. welcke voorsz. hoffstede oock volgen sullen alle boomen, tsij fruytboomen ofte andere daerop staende, ende oock alle gorsinge opten gront staende, ende dat om de somme van

sesse ponden grooten vl. tsiaers vrij gelts van welcke erfhure ende erfpacht deerste Jaer Ingaen sal bamisse naestcomen xv^oLxxj oft zal de voorsz huerder terstont naden coop van woonhuysse staende op de voorsz hoffstede opten gront mogen comen enz. Gegeuen tot middelb Int Jaer xv^o eenen tseventich den xxvij^{en} van Decemb.

Volgens afschriften van andere acten kocht Jan Engelse het woonhuis voor 20 £ gr. en betaalde hij die som af op 3 Maart 1576 te Antwerpen aan broeder Lambrecht Schellinck, proost der abdij van Middelburg.

Ik vind nog in eene opgave van landpachten, die aan van Dorp betaald moesten worden van zijne landen in Walcheren, bij enkele perceelen, namelijk bij die, waarvoor geene pachters gevonden waren, de vermelding der geestelijke personen of stichtingen, aan wie die landen ontnomen waren, als: onder Coudekerke, in den blok daar de oostmolen stond.

De bagynen in Middelburg	een halve gemet.
de kerk van Koudekerk	77 roeden.
S ^t Jacobs kapelany aldaar	84 roeden.
S ^t Andries kapelany in Westmunster	1 gemet 88 roeden.
de Kanunniken van Westmunster	98 roeden.

Onder Hogelande.

de drie Koningen kapelany	1 gemet 14 roeden.
---------------------------	--------------------

Onder Oostwatering.

de proost van het klooster	3 gemeten 218 roeden.
de bakmeester van het klooster	2½ gemeten 78 roeden.
het kapittel van Noordmunster	1 gemet 52 roeden.
heer Wolfert van Borssele kapelany	3 kwartier.

Daarenboven vind ik nog de volgende lijst van goederen in Noortmunster gelegen:

In andries Logiersz. blok.

Den bakmeester	½ gem.
----------------	--------

den proost in 't klooster	3 gem.
Idem	2 gem. praeter 35 Roeden.
Idem	3 gem. 48 Roeden.
Het Kapittel Noordmunster	228 roeden.
de proost in het klooster	$\frac{1}{2}$ gemet.

In het blok, waar het molewater in ligt.

de proost voornoemd	2 gem. 39 roeden.
idem	1 gem. 20 roeden.
idem	3 gem. 218 roeden.
idem	3 gem. 80 roeden.
idem	3 gem. 61 roeden.
de bakmeester	$2\frac{1}{2}$ gem. 64 roeden.
de proost	400 praeter 7 roeden.
idem de boomgaard	17 gem. praeter 50 roeden.
idem	$2\frac{1}{2}$ gem. 30 roeden.
idem	$3\frac{1}{2}$ gem. 49 roeden.
de bakmeester	$2\frac{1}{2}$ gem. 55 roeden.
idem	3 gem. 24 roeden.
idem	418 roeden.

Achter Jan van der Lijnde.

de bagijnen	$2\frac{1}{2}$ gem.
idem	4 gem. 30 roeden.
de kelderbewaarder	6 gem. 80 roeden.
idem	2 gem. 89 roeden.
de bagijnen	6 gem. praeter 17 roeden.
de proost	5 gem. 250 roeden.
het Kapittel Noordmunster	425 roeden.
idem	2 gem. 28 roeden.
de bagijnen	2 gem. 242 roeden.

Jan Pieter Andriesz. blok.

de bagijnen	414 roeden.
de kelderbewaarder	500 roeden.

Beosten tzeys.

de bagijnen	$3\frac{1}{2}$ gemet.
het kapittel Noordmunster	2 gem. praeter 16 roeden.

de bagynen of scholieren	445 roeden.
het kapittel Noordmunster	1 gem. praeter 50 roeden.
de proost in het klooster	5½ gem. 118 roeden.
idem	1 gem. 52 roeden.
Daniël van der Heyden kapelany	400 roeden.
het kapittel Noordmunster	1 gem. 42 roeden.
de kelderbewaarder	1 gem. 2 roeden.
het kapittel Noordmunster	4 gemeten.
de kerk Westmunster	1½ gem. 35 roeden.
Heer Wolfert van Borsselen kapelany	1½ kwartier
Heer Nicolaas Hove kapelany	1½ kwartier
de kerk Westmunster	400 roeden.

Bewesten tzeys.

het kapittel Westmunster	2 gem. 12 roeden.
het kapittel Noordmunster	3 gem. 76 roeden.
Heer Nicolaas Hove kapelany	7 kwart. praeter 4 roeden.
idem	2 gem. 57 roeden.
idem	216 roeden.
Heer Wolfert van Borsselens kapelany	½ gem. 36 roeden.
de proost in het klooster	½ gem. 6 roeden.
idem	1 gem. 24 roeden.
het kapittel Noordmunster	100 roeden.
de wijnvrouw te Zoetendaele	120 roeden.
de kelderbewaarder	1 gemet.
Heer Wolfert van Borsselens kapelanij	525 roeden.

In eene andere aantekening vind ik, dat de proostboomgaard, hierboven vermeld, gelegen was aan de stadsgracht van Middelburg.

Eindelijk was van Dorp nog in het bezit gekomen van het klooster te Kerkwerve; (van welk gesticht geene melding wordt gemaakt in de Oudheden en gestichten van Zeeland) zooals blijkt uit de volgende acte:

Op hudent den xxv^{en} dach der maent van Octobre xv^olxxix, Soo zijn veraccordeert Jonch Arent van dorp ter eenre, ende nicolaes diericz. ter ander syde Inder

manier hier naer volgen. Te weten dat den voirn. van dorp vercoept aen nicolaes diericxz. Tclooster van kerckwerue, Liggen Jn deijlant van Walchren, met alsulcke hondert driendertich ghemeten hondert twaelf Roeden Landts, als daer aen en omme Leggen, met alsulcken husinge, stallen, schueren, bogaerden, en alle ander zijne toebehoirte, als nu ter tijt daerop staet oft Leght, den voirn van dorp toebehoeren. enz.

Het klooster was reeds, ten minste ten deele, afgebroken, toen van Dorp het kocht, want hij beklagde zich sedert aan de Staten van Zeeland: dat de rentmeester der geannoteerde geestelijke goederen een deel der materialen van het klooster van Kerkwerve had weggevoerd, nadat hij, van Dorp, dat klooster gekocht had, met alle daarbij behorende materialen, die op het erf van het klooster aanwezig waren.

Alle goederen, die van Dorp na 1585 nog bezat in het eiland Walcheren verkocht hij in 1590 aan Meyroos, welke koop echter niet doorging, maar door eene latere schikking werd vervangen, volgens welke de goederen door hen te zamen zouden worden verkocht, en zij degene, waarvoor zij geene koopers konden vinden, voor gezamenlijke rekening zouden verhuren.

WEMELDINGEN EN VLAKE.

Onder de dorpen Wemeldingen en Vlake bezat het Kapittel van St. Salvator of Oude Munster te Utrecht vele tienden, die als leenen waren uitgegeven tegen betaling van een jaargeld, dat op St. Laurentius-dag moest worden voldaan. Met een deel dier tienden was Pieter Gerritsz. Rijn of Reijn beleend geweest, die in de boven medegedeelde geslachtslijst staat vermeld. Na zijnen dood werd zijn schoonzoon Cornelis Booms met een deel dier tienden

beleend bij twee acten van dezelfde dagteekening, waarvan de eerste aldus luidt:

Uniuersis p̄ntia visuris Nos Decanus et Capitulum eccl̄ie sanctj saluatoris traiectens ffacinus manifestum Qt concessimus et tenore p̄ntiū concedimus Cornelio fj Cornelij den boom Tertiam partem sex mensurarū deciar. sitarū in Wemeldingh dict. vulgariter die vaderlicke thiend ende den abt. Item terciā partē quinq̄ mensuar. et centum virgarū diciarū sitar. in eadem prochia, dict. doestertiende Item terciā partē octo mēsurarū ducentarū et quadraginta septem virgarū decimarū Jndicta parrochia Item terciā partē triū et dimidie mensurarū centum et triginta triū virgarū deciarū sitarū ibid. Item terciam partem duarum mensurarū dicimarū ibidem. Item terciā ptem unius mēsure et quinquaginta virgarum deciarum in eadem parrochia Item adhuc concedimus eidem terciam ptem unius et dimidie mensurarū ac dicem et octo cum dimidia virgarū deciar sitarū In eadem prochia de Wemeldingh. Item terciā ptem unius mēsure et triginta septem et dimidie virgarū dicimarū sitar Jn prochia de Vlake, Quassiquid decimus erga domicellā Gertrudim f. petri gerardj nostro ad id accidente c̄sensu c̄paravit Tenend a nobis et ab eccl̄ia nostra predcā pro ānua pensioē quinq̄ solidor̄ octo denariorū et sex mitarū cum dimidia mita Hollan̄ antiquorum bonorū et legalium N̄ntio n̄ro terram Zelan̄ pro pensionib. nostris colligend Intransj singulis annis In festo b̄tj lauretj martiris sub amissioē dictarū decimarū p̄solvenda. post mortē viri dictj cornelij heredes suj legitimj proximiores Jn decimis succedent Antedict, dūmodo eas infra ānū extunc imēdiate sequen a nobis requisierit prout hoc fieri est consuetum. In cuius rej testimoniū sigillū eccl̄ie nostre p̄ntibus est appens. dat sine preiudicio jur̄ nostri et alterius c̄scunque. Anno dn̄j millesimo quingentesimo tricesimo septo die octaua mēns Januarij.

JAC^{us} DE MEDENBLICK.

Bij de tweede acte wordt hij met de helft van een derde deel (*medietatem tertiae partis*) in dezelfde tienden beleend, tegen betaling eener jaarlijksche pensie van twee schellingen, 10 duiten, 3 mijten hollandsche munt.

Cornelis Booms had nog op 19 Maart 1535 van zijne aanstaande schoonzuster Belia, bij acte voor Schepenen van Capelle en Biezelinghe, eenige grafelijke tienden onder Wemeldinge gekocht, voor 74 £ 7 schellingen 6 grooten, van welke koopsom hij de jaarlijksche rente zoude betalen, en waarvoor hij als hypotheek stelde eenige in de parochie van Capelle gelegen landerijen, o. a. 2½ gemeten 100 roeden, begrensd ten oosten aan den Heiligen geest te Capelle, ten westen de kerk van Capelle; nog 7 kwartier lands, begrensd ten zuiden den H. Geest te Capelle; in het Westambacht van Capelle, in het ambacht van Vere en Cats, 2 gemeten 25 roeden, begrensd ten noorden Heer Wyssens kapelany; nog in Vere en Cats ambacht 3 kwartier 21 roeden land, begrensd oost en west het Kapittel te Capelle, zuid den H. Geest, noord den Senkweg.

Na den dood van Cornelis Booms, werd zijne dochter Marieken of Majiken en na haren dood hare dochter Maria van Dorp met de Oud-munstersche tienden beleend; de acten die deze laatste betreffen, zijn geheel gelijkloidend aan die van Cornelis Booms (*mutatis mutandis*); alle zijn in originali aanwezig, voorzien van de (zeer geschonden) zegels van het Kapittel van St. Salvator te Utrecht.

Maria van Dorp maakte, 13 jaren oud zijnde, op 24 Aug. 1567 te 's Gravenhage een testament, waarbij zij hare zusters van halven bedde, dochters van Arend van Dorp en zijne tweede echtgenoot Antoinetta Grellet, tot universeele erfgenamen benoemde; welken uitersten wil zij te Antwerpen op 2 Sept 1569 bij een nieuw testament in algemeene bewoordingen bevestigde. Krachtens die testamenten nam van Dorp, als vader zijner minderjarige

kinderen de tienden in bezit, toen Maria in 1570 overleed, en verpachtte ze aan Dignus Marinus Mejonck, na wiens dood in 1602 zijn zwager Cornelis Brune, secretaris van Goes, ze van van Dorps dochters pachtte. Maar de nieuwe verlijbrieven, die binnen één jaar na den dood van Maria van Dorp, hadden moeten verleend zijn, verzuimde van Dorp aan te vragen, (zonder dat ik eenige reden voor dat verzuim vind aangegeven) totdat het hem in 1577 ter oore kwam, dat Rombout Waelpots aanspraak op de tienden maakte, en de verlijbrieven aan het Kapittel had aangevraagd. Op die tijding zond van Dorp terstond zijn getrouwen Mourynsz. naar Utrecht, om de zaak voor hem in orde te maken, en hij kreeg van dezen bij brief van 12 April 1577 de meest geruststellende berigten: de secretaris van het Kapittel meende, dat de zaak zulk een vaart niet zoude nemen; als van Dorp maar recomandatie-brieven van den Prins aan de leden van het Kapittel kon overleggen en wat haast maakte, eer Waelpots de lucht kreeg van zijn pogingen, dan zoude alles wel in orde komen; volgens den Secretaris toch, konde bij testament over de tienden beschikt worden, zoodat na den dood van Maria van Dorp, hare zusters alleen regt op de tienden konden doen gelden: maar van Dorp zoude dubbele overgangskosten ten bedrage van 12 £ vlaamsch moeten betalen.

Hetzij nu, dat van Dorp de zaak liet rusten, of dat hij de recomandatie-brieven van den Prins niet konde bekomen, zooveel staat vast, dat het Kapittel op 21 Mei 1577 Rombout Waelpots met de tienden beleende, waarbij hij ontheven werd van de verpligting, om binnen één jaar na doode van Maria van Dorp de verlijbrieven te vragen, onder voorwaarde, dat hij aan elk der leden van het Kapittel, een geschenk in Rynschen wijn zoude doen ter waarde van 20 stuivers. Toen nu van Dorp op 25

Sept. 1577 wederom iemand naar Utrecht zond, om de investituur der tienden voor hem te vragen, werd hem die geweigerd, op grond, dat Waelpots reeds beleend was met de tienden en het Kapittel niet gewoon was, meer dan één persoon, tenzelfder tijde, met dezelfde tienden in Zeeland te beleenen.

Door de tijdsomstandigheden werd Waelpots, die de partij der Malcontenten volgde, echter belet zijne regten op de tienden te laten gelden, en van Dorp bleef die dus aan Mejonck verpachten: in de registers van het Kapittel stonden ze echter op naam van Waelpots geboekt, die ook niet verzuimde, getrouw de jaarlijksche pensie te voldoen. Wel beweerden Mejonck en na hem Cornelis Brune, dat zij, ten name van van Dorp en zijne dochters, elk jaar de pensie betaald hadden aan de gecommitteerden van het Kapittel, die jaarlijks in Zeeland kwamen, om de pachten en andere gelden voor het Kapittel te ontvangen, maar de Secretaris van het Kapittel verklaarde sedert, dat volgens zijne boeken, door niemand anders, dan door Waelpots, betaling voor de tienden was geschied.

Waelpots stierf te Mechelen in 1603, na alvorens op 7 Augustus voor den Notaris Philips van der Zijpe een testament gemaakt te hebben, waarbij hij omtrent zijne zeeuwsche tienden bepaalde: dat hij daarvoor niemand als zijn erfgenaam wilde aanwijzen, maar ze achterliet aan dengene, die er volgens 's lands wetten toe gerechtigd zoude zijn; terwijl hij zijne echtgenoot Clara Mans tot universeele erfgename van zijne overige goederen instelde. Ten gevolge dezer beschikkingen vroeg zijn neef Matthijs Waelpots (die als *organista* wordt betiteld zonder vermelding zijner woonplaats) aan het Kapittel, dat de tienden aan hem mogten worden verlijd, welk verzoek hem werd toegestaan bij brieven van verlij van 28 September 1604.

Naauwelijks was nu in 1609 te Antwerpen het bestand

gesloten, waarbij het aan de ingezetenen van elk der beide deelen van de Nederlandsche gewesten werd toegestaan, om ook in het andere deel in regten eischende op te treden, of van Dorps dochters werden besprongen met eene regtsvordering door Clara Mans, de Wed^e van Waelpots, met het Kapittel van Oude-Munster, als gevoegde partij nevens zich. Die vordering strekte tot restitutie van al, wat de tienden hadden opgebracht, sedert den dood van Maria van Dorp tot dien van Waelpots toe, dus, over de jaren 1570 tot 1603.

Het was eene zuivere regts-questie, die partijen verdeelde: de erven van Dorp beweerden, dat de tienden der Utrechtsche kerk cijnsgoederen waren, waarover bij testament konde worden beschikt, zoodat zij te regt in de plaats van Maria van Dorp getreden waren; Clara Mans en het Kapittel voerden daartegen aan: dat de tienden geen cyns- maar leengoederen waren, zooals bleek uit de investituur, door ieder nieuw verkrijger op verbeurte van zijn aanspraken te verzoeken, waarover dus niet bij testament mogt worden beschikt, zonder vergunning van den leenheer, en waarin bij gebreke van nakomelingen de naaste in den bloede opvolgde van de zijde, van waar het leen aan den laatsten leenman was opgekomen; dat de Utrechtsche kerk op het voetspoor van verscheidene kerken in Lombardijë niet, zooals de aard van het leenregt medebragt, van hare leenmannen persoonlijke diensten vorderde, die de kerk, als geen oorlog voerende, niet noodig had, maar deze diensten vervangen had door de betaling eener jaarlijksche pensie, zoodat door de betaling daarvan de tienden haren aard van leenen niet verloren.

Het Hof van Holland, waarvoor dit proces werd gevoerd, deelde de zienswijze van Clara Mans en veroordeelde bij arrest van 25 October 1613 de erfgenamen van Maria

van Dorp tot betaling van al wat de tienden in de bedoelde jaren hadden opgebracht.

In den loop dier procedure werd melding gemaakt van een ander geding, vroeger voor Vice-deken en Kapittel van Oude-Munster gevoerd over 7 gemeten 66 roeden tienden, gelegen in de parochie Vlakte en Schore, door Heer Jan Dyckwell, priester, eertijds van het Kapittel gekocht, en door hem bij testament vermaakt aan zijnen neef Adriaan Hugensz., op voorwaarde, dat hij eenige legaten, onder andere, aan het klooster van Poppens Kapelle 25 ponden grooten, zoude uitkeeren. Na den dood van Hugensz., die de investituur binnen een jaar na doode van Heer Jan Dyckwell had verkregen, moest zijne dochter hem in de tienden opvolgen, maar, na eene schikking tusschen hare voogden en de weduwe van Adriaan Hugensz., werd bij vonnis van Vice-deken en Kapittel van 27 Junij 1544 aan elke harer de helft der tienden toegewezen. Doch toen de dochter van Hugensz. met Apollonis Lievinsz. van Gentbrugge was gehuwd, kwam deze tegen het vonnis, ten nadeele der minderjarige gewezen, op, en verzocht en verkreeg eene nieuwe beslissing, waarbij de Vice-deken en het Kapittel, met vernietiging van de eerste uitspraak, de tienden geheel aan de dochter van Adriaan Hugensz. toewezen. In beide processen, zoowel dat voor het Hof van Holland als dat voor het Kapittel gevoerd, werd door de gevallen beslissing erkend: dat het woord *heredes*, in de verlijfbrieven voorkomende, niet *erfgenamen*, maar *leenvolgers* beteekende.

In Wemeldinge waren vóór de reformatie twee pastoors, hetgeen blijkt uit het later te vermelden testament van Cornelis Cornelisz. Boom, op 24 Julij 1550 gemaakt voor Heer Jan Vierloes, die zich in dat stuk noemt: *vice-cureyt* der eene portie van Wemeldinghen, en *vice curatus alterius portionis* de Wemeldingen.

Ook de pastoors in Wemeldingen bezaten tienden onder die parochie, zooals uit het volgende ongeteekende stuk blijkt, dat voor 1536 moet zijn opgemaakt, daar Cornelis Boom daarin als kooper en borg voorkomt, en deze in 1535 of 1536 overleed.

Dye Pastoeren zullen vercoopen huer thyend gheleghen binne dye oude prochie van Wemeldⁿ In desz manieren hijer navolghen.

Eerst zalmen vercoopen dye thyende beginnen Ind snoodyck vand wech voor Coppe Jan Claisz. strecken ten dycke toe met dye thyende vand Oesthouck beginnen Lancs den weghe Loopen achter cornⁿ cornelis Jansz. nadoestmuele Loopen Lancs den weghe van dye autzee daer Jacop Jan Laureysz. woont strecken na cornⁿ pier feysz. Loopen Lancs den boensz. weghe strecken oestwaert ten dijcke toe groot In als bij estima^e veertich mⁿ thyend strecken beneuen cornⁿ gouersz. hofstede benoord den weghe tot den oesten zeedyck toe desz houck heeft ghecoft foort claesz. om viij £ g. vls zijn borghe is hughe andriesz.

Ten tweed zalm^e vercoopen de thyend Leggen bezuid den boensz. weghe Loopen zuijwaert na gillis chsz. scheijden ind waterganck bij bouwen christiaensz. Loopen benoord den houije weghe tot den zeedijck toe groot bij estima^e xx mⁿ en heeft ghehuert Jacop Jansz. om xiiij carols ghuldens.

Ten derd zal volghen dye thyende aand wech vand outzee westwaert vuyt strecken duer den huijsdyck benoord den weghe en den houck voor pier geersz. poorte, daer olyuier foortsz. en foort andriesz. inwoone strecken ten Lanxte weghe toe na cornⁿ claesz. wed^e Loopen tot dije maicke huele scheijden aend poldⁿ wech en bezuid den waterganck scheijden cattendijck van wemeldⁿ en is

groot bij estimaē xl m̄ thyend en̄ heeft ghecoft den seluen Jacop, om de somme vā xiiij ghuldens en̄ ij g.

Ten vierd de houck daer corn̄ Jan pauwelz. en̄ foort oliuyersz. inwoonē beginnen vand eewech In, strecken na zoete wed^r van marinus chsz. na marinus andriesz. al ghelegghen binnen zijne weghe strecken ten dijcke toe tuschen den polderwech en̄ den rusenwech groot bij estimaē xxx m̄ en̄ heeft ghecoft marinus vriese om v £ en̄ x stuers en heeft ghestelt borghe corn̄ boem.

Ten vijfden de thijend ghelegghen tuschen den zeedijck en̄ den rusenwech daer in wonen bouwen ond̄ den dijck en̄ corn̄ pier en̄ foort andriesz. vand ewech beginnen westwaert vuyt strecken tot den smoudijck toe zoe verre als dije oude pr̄chie van Wemeldⁿ strect groot xxx m̄ welcken houck heeft boom om xxvj carols ghuldens en̄ x g. en̄ zijn borghe is marinus vrijese.

Ten zesten zalme vcoope de thyend vand vij m̄ en̄ vand reephouck daer Jacop Woutersz. en̄ de wed^e van w^m. Jansz. inwoonē strecken vā oesten In ten eeweghe toe groot x m̄ en̄ desz houck heeft huge andriesz. om de some van xiiij ghuldens en̄ heeft ghestelt zijn borghe foort claesz.

Ordonancije en̄ Besteck om te v̄hueron de Pastoeren thijend In dije oude prochije van Wemeldⁿ.

Inden eersten zullen dije pastoeren v̄hueren een recht derrendeel in dije oude prochye van wemeldⁿ ghelegghen In houcken beslooten tuschen den wegghen en̄ den waterganck als In dije houcken bouen ghemetioneert staet en̄ Indien dat huerluyd eenich belet ghedaen werdt dat zullen de pastoeren vantwoord bij wegghen van Justicije daertoe dijeneñ zond cost vand huerd en̄ helpen hem tot restitutie vand oncost hem ghedaen dair dije curen in gerecht zijn.

Soewije dese thyende huert dye zullen betalen de penijn̄ dije zij daervooren beloouē zullen in twee termijnē

toecomen te weten deen helft sinte caterijne misse nad
oust en paeschen daeranvolghen.

Ende waert bij aldien dat dije pastoere zoud moeten
bij rechteorderijn procedereen teghen huerluid om den
eersten termijn zoe zullen zij mueghen procedere en
henluid doen betalen dije volle hoofzome vand thijende
beloofd zond. eenich vord. dilaj of termijn te vwachten
als van gheheel vschenen pennyn.

Item zoewije dese thyende huert dije zullen ghehoud
wesz borghe te stellen binnen de prchije van wemeldⁿ
daer dije pastoere mede te vred zullen wesz binnen desz
tegenwoordijghe daghe en stelt hij dije borghe nijet zoe
zalmen de thijend wed sondaghe te bode stellen en vhuere-
ren, ghelt zij min hij zal moeten dije scade boeten met
ghereed ghelde, ghelt zij meer hij en zal gheen bate
hebben noch pfijt.

AFSCHRIJFEN EN UITTREKSELS UIT STUKKEN BETREKKING
HEBBEND OP GEESTELIJKE GOEDEREN.

*Stukken, behoorend tot het sterfhuis van Maximiliaan van
Bourgondie, Markies van Veere en Vlissingen, Heer
van Duiveland, enz.*

1. Octrooi van Keizer Karel V, omtrent het her-
stel der dijken in Duiveland, van 24 Februarij 1530.

Kaerle enz. Van weggen onsen lieuen ende getrouwen
Neue adolf van bourgoingen heere van beueren vand veere,
etc. es ons te kennen gegeuen geweest hoe den v^{ten} dach
van nouebre laestled bij den grooten en zwaren storm
onweer ende hooghe vloet de dijken van sijn Lande ende
heerlichede van duelandt In vele ende diuersche plaet-
sen ingegaen sijn ende in alle quartieren soe geschuert

gebreecken veruallen ende verdornen, dat den meestendeel vand seluen Lande noch bezoncen, verdornen ende ond twater licht ende tzelue Landt In groote merckelycke vreesse en̄ dangiere staet geheel en̄ al te verdrincken te vergaene ende eeuwelick ond twater te blyuen, ten zij dat bij ons den voorn̄ suppl̄t octroye ende gratie verleent zij tzelue landt te moegen veruorschen ende te herdycken metter condicie verclaert Inder neghentiene volgen̄ articulen: p. a.

Tzeste: Aengaen̄ die Land der capelrien op gefundeert sijn sullen die zelue capelrien ghehued sijn te dycken tzelue landt bliuen̄ ontlast de messen off gefundeerde diensten te doene totter tijdt datse geremborseert sullen sijn vand penninghen die zij vuytgeleyt hebben om̄e tzelue landt te hardijcken ende Indien zij ghinghen van Leuende Lijue ter doot, eer sij gheremberseert wierd van heurluyd verschoeten penninghen, soo sullen heurluyd. erffgenaemen gauderen ende gebruijcken vand selue Lande tot dat sij vande successoere Int beneficie, patroen oft ande te vullen gheremberseert sullen sijn.

Doen te wetene dat de saecke voersz. ouergemerckt wij geottroyeert en̄ geaccordeert hebben, ottroyeren en̄ accorderen vuyt gratie midts desz onsz brieue Op Tzestd ar^{le} nopende den Land. der capelrien up gefundeert sijn, hebben wij oeck geordineert dat alle capittelen gasthuysen broerscappen ende andere Lychamen van kercken sullen ghehouden wesen huerluyd Landt te dyckene oft de zelue sullen comen tot profijte vand gheenen die de selue dijcken sullen ende huerluyde erffgenaemen mitsgaders alle cappellanen sullen oeck gehoud wesen huerluyd landt te dijcken, behoudelyck dat sij ontlast wesz. sullen vand dienst daer toe staen̄ ter tijt toe dat sij van huerluyd penninghen die sij daer toe gheleijt sullen hebben gerebourseert sullen wesz, ende Indien sij desz werlt

ouerled. eer sij gerebourseert waeren soe sullen heurluijd erffgen de zelue Land gebruiken ter tyt toe, dat zy gerebourseert sullen sijn, behoudelyck Indien die cappellanen nijet dijcken en willen dat die collateurs de naest wesz. sullen.

2. Ordinantie ende Statuijt gemaect bij ons adolf van bourgongen, heere van beueren van duelandt etc. met onsz Raedt op tonderhouden vand dach van Rechten soemen die Legghen ende houden sal In ons Landt van duelandt In elcke prochie bysondē Ende Insgelijcxs hoemen die kercken ghilden ende den heyligen geest Regieren sal In elcke prochie zoe hier naer volcht.

p. a.

Item ordonneren wij dat alle de ghene die Jaerlicx ge-coeren ende gestelt worden In elcke prochie ofte kercke tot kerckmeesters ende gildemeesters in elcke kercke ende dat bijden pastoer bailliu ende Rentm^r tsamen die sullen dat Jaer ghehoud. wesz te dienen dat godshuys ende kercke, ende Insgelijcxs elck ghilde Int zijne getrouwelick dat Jaer, alle Renten, pachten en Incominghen binnen den Jaer te Innen en de schuld te betaelen Ende Rekeninghe ende Reliqua te doene by geschrifte zoo dat behoert, sond te moegen betaelen met Resten ten waere met ballinghen, met pantbrieuen, banbrieuen, daert blijft haer diligentie gedaen te hebben. Ende alle de ghene die aldus gestelt worden ende beuond word ter contrarie van desz ghed. te hebben sullen gehoud. wesz. de Resten ende sculd zeluer op te Rechten. Ende oft ijemandt wederspannich Rebel ofte weygeringhe dede sal verberen elcke Reyse tegens ons die boete van v £ en sal nochtans moeten dienen dat Jaer.

Item noch ordonneren wij dat nyemandt van nu voert an prouffiter ofte genieten en sal vanden heylighen geest eenighe aelmissen dan arme Luijden die gheen goet en

hebben ende nijet winnen en moeghen oft die in groete siecten Ligghen, die salmen te bate cōmen tot discretie vand baillui ende Rentmeester metten ghemeenē heijlige geestmeesters in elcke prochie tot versoucke vand armen, op dat haer armoede blijft openbaer, des sal elck arm mensche die ghenieten ofte leuen wil vand heylighen gheest eerst opdraghen voer scepē van dier maelstede, daerse zijn woenachtich In geualle dat zij steruen dat haer goet sal toebehoeren alleene den heylighen gheest daer zij ouerlijd ende nyemandt anders, maer Indien zij blijuen leuende, sullen midts betalende dat zij vand heijlighen gheest ontleent off verteert hebben ontlast ende vrij blijuen.

Item off yemandt Jaerlicx gecoren werdt om te wesen heijlighegheestmeester ende dat hijt weijgerde oft Rebellizeerde oft nijet doen en wilde, sal wesz elcke Reise op die boete van vijff £ alzoō dickwils ende meenichwerfuen als hijt weijgerde, ende nochtans en zal hij nijet ontslegghen wesz. vanden Last vandien Jaere.

3. Testament van Maximiliaan van Bourgondie, Mar-
kies van Veere, enz. 30 October 1553. (Uittreksels).

Je recōmande et doe a Dieu mon ame, le corps desire estre enterre a Legle de flissinges (si comodieusement faire se poeult) et sy je trespasse hors de ce pays bas, au lieu du deces, sans pompe mondaine et despens superfluz de funerailles fondant pour mon principal heritier cy aps a decler au lieu dudt flissinges pour un suice anuel douze liure par an a employer sceulx aux prebstes en Lad^e egle pour furnir aux obseques avecq quatre tortses a la representation et ce qui est de besoing en honnestes anniuersaires. Lesquelz mondt principal heritier ¹⁾ sera tenu

1) Die erfgenaam was zijn neef Maximiliaan de Hennin, Hr. van Bevrj, zoon van Jan, Graaf van Bossu. Bij den dood van Max. van Bourgondië was de Heer van Bevrj nog minderjarig en onder voogdij zijns vaders, die

de payer ou faire payer hors le revenu de la ville dudit flissinges annuellement et a tousjours et encoires cinquante libres pris que dessus par an pour estre distribuez aux pources habitans auidt flissinges. Dont Lauront Ladministration Les mres des pources ou du St esprit Item Je done aussy et veulx estre hypothecques sur Zandyck au prouffit du chapre de Zandenbourg une rente de douze florin par au sans rachapt pour un anniuersaire de La sorte quon est accoustume annuellement celebrer pour mes predecesseurs seigneurs de la vere. Item donne pour le Jour de mes obseques et enterrement en aulmousne pour pources gens habitans es villes de la vere flissinges et brouwershaue et chune dicelle cens florins une fois pris que dessus dont les maistres des pources en chun quartier aurot la distribution sur leurs consciences. A Lhospital de la vere cent liures, au cloistre des clarisses illicq trois cent libres a payer en trois ans; aux cordeliers a middelburch cinquante libres au cloistre de beures vingt et cinq a celluy de St. Elizabeth a bruxelles vingt et cinq libres; en casq Anne la bastarde de berghes soit lors encoires en vie aux clarisies dudit bruxelles aussy vingt et cinq libres. Au cloistre de St. Margriete a berghes, au seurs colettes a Gand et aux seurs dassenede a chun desd cloistres vingt et cinq libres dont seront tenuz ausd. cloistres et eglēs faire un sūice pour mon ame, aux pources de westcapple cinquante libres, a ceulx de dombourg vingt et cinq libres et aux pources de beures cinquante libres et a tous mes aultres s^{ries} ou villaiges soit flandres Arthois ou zeelande vingt et cinq libres pour distribuer aux pources le tout une fois seulement.

de nalatenschap voor zijn zoon aanvaardde en dezen liet huldigen als Markies van Veere; doch, bespeurend dat de schulden de baten verre overtroffen, liet hij in 1561 de erfenis aan de crediteuren over.

Je lui (a ma femē) accorde, ne fust quelle se remariait, le tēps pendat la collation des chanoinesses de la chapelle audt Zandembourch.

4. Codicil gemaakt door den Markies van Veere op 1 Junij 1555. (Uittreksel.)

Mond. Sr. a ordonné que Lon vende Les dismes de coudekercke et Les dismes de la nisse Et sil et besoing que lon en demande Loctroy a labbe de St Pol et a chapre de oudemunster pour employer les deniers en venans en aulmosnes, les vendre et fe deux mil florins de Rente au Rachapt du denier seize sy on peut, dont Il ordonne au S^t esprit de la Vere quatre cens florins de Rente heritable au Rachapt du denier seize pour soingner de la ceruoise et du feu po^r les poures. Item deux cens cinquante florins p an au Rachapt du denier seize pour le cloistre des clarisses a la Vere Rente heritable. A Leglise de flissinges une Rente de deux cens cinquante florins p. an au Rachapt du denier seize. Au carmes duds flissinges cent florins p. an de Rente au Rachapt que dessus, a condition que tous les Jours de nre dāe en Juillet Ilz chanteront a lapres-disner les vigilles et neuff lechons et le Lendemen ung beau service avec les comēdasses.

Item mond^t Sr. veult que madae la marquise gardera la chappelle de Zandemb, si elle veult auoir la maison, Et que pour Lentretienement d'Icelle Elle donnera a mre Jean m^c des chants douze Liures de gros p. an de pension, dont maximilian de Hennin, mad^{lc} de Cruninghe, et madae payeront chūn quatre Luires de gros p. an. A condition que ledt mre Jean n'abandonnera la maīs. a paine de perdre sa pension.

Item mond^t Sr. veult estre enterre en la chapelle de Zandembourg sans pompes avecq vingt torches et quatre grandes chandelles, Et veult son service estre faict In-

continent apres son enterrement et apres ung septaine et trentaine, Et tous les ans ung anniuersaire coe a ses parents Lequel on fera tous Les ans ou mois de Juillet Le deuxiesme dud^t mois Les vigilles et le iij^e Le seruice.

5. Memorien ende advertissementen van Rechten, door van Dorp geproduceerd in zijn proces tegen Maximiliaan H^r. van Cruyningen enz. over de nalatenschap van den Markies van Veere.

De Heer v. Fromondt, residentie genomen hebbende int hoff ter Veere daar me vrouwe zijne geselne de dochtersse ¹⁾ aff was, dede bij ex^o vercoopen de Franchoisse liberarije, mitsgaders eenich houdtwerck ende andere ouergebleuen rommelinge, daeraff saemen besomt geweest is omtrent de zeuen hondert gul.

De Latijnsche librarie autem is corts naerden sterffdach van mijn heere den marquis, ende volgende desselfts ordonantie deur beuel vanden Graue van Bossu geleuert geweest aende kerckmrs vander veere, dier zeecker plaetse inde kercke toe hebben gedaen approprieren, indient den Imp^t niet en gelooft hij macht laeten bezien. ²⁾

6. Nous Adrien de Solre et Anthoine pane ou nom et de la part de monseigneur le Conte de boussu confessions Que Adrien van Werchter comme ayant aultres

1) Louise de Croy, trad, niet lang na den dood van haren echtgenoot, den Markies van Veere, in het huwelijk met Jehan de Bourgogne H^r. van Froijmont.

2) Noch in het testament noch in het oodicil van den Markies van Veere vind ik de Latijnsche boekerij aan de kerk van Veere gelegateerd; hij heeft dus vermoedelijk een mondeling bevel gegeven. Het hier bedoelde proces tusschen van Dorp en den H^r. van Cruynigen werd gevoerd na 1592, in welk jaar zij een accoord troffen, waaraan van Dorp zich echter niet had gehouden: de boekerij, die blijkbaar toen nog in de kerk aanwezig was, is dus bij de beeldstormerij gespaard gebleven.

fois en la garde du comptoir de Zandembourch nous a deliure en bon ordre Les Lrēs chartres et munimens cy apres mentionnes dont le promectons tenir Indempne enuers les crediteurs de la maison mortuaire de feu mons^r le marquis de la Vere et enuers tous aultres ou besoing sera.

p. a. Item la keure et ordonnā des dismes en bewesterschelt en zeelande venuz de S^t pierre a Utrecht en thioys seelle de dix seaulx de cire verde tant grands q̄ petits tous en double queuez.

Inventaris van alle brieuen priuilegien hantvesten ende diergelycken berustē Int comptoir van wijlen den marquis vander Vere opt casteel vā Sandenburch ouergeleuert bij Adriaen de solre hoffm^r ende Aanthine poules gecommiteerde vande Graue van Bossu ende vanden heere van Beeuury In handen van michiels van hammeel tot behouff vanden heeren ende gemeenen crediteurs vanden sterffhuyse des voorsz. wijlen heere marquis vander Vere.

p. a. Union dune prebende auecq la doyene de Zandenburch.

Quictance du college de Sandenburch de xxij £ gr. quilz ont reçu de madame Anne de borssele.

Erectie vande prochiekercke vander vere.

Lrēs touchant ceulx des Chapittres de la vere et de la chappelle de Sandenburch.

Quictā vanden testamente van heer hendrick van borsele bij den regulieren van harlem.

Erectie ende fondatie vanden cappitel van appenbrouc.

Fondatie van eender misse.

Proces vander fondatie vanden vere ende van abbenbrouck.

Vuijtspracke tusschen den heere van sint saluator TUtrecht ende tcapptel van Souburch.

Lre van relieffue vanden Abt van Sinte Pouwels
TUtrecht roerende de thiend In caudekercke verheuen bij
mijn vrouwe van rauesteijn.

Prouisie vanden Abt van sinte pieter TUtrecht verleent
heer Wolffaert van Borssele Jegens michiel de Wede
nopende de thienden in coudekercke.

Twee verlijt brieffuen gedaen heer maximiliaen van
Bourguignen bijde Abt van S^t pauwels sonder zegel.

Procuratie omme te verheffen seecker thienden vanden
Abt van sinte pouwels.

Verlyt brieff vanden Abt van sinte pouwels gedaen
heer Adolff van Bourgoingnen anno xix.

Verlyt brieff heer maximiliaen van Bourgoingnen no-
pende t viij^e deel vanden grooten thienden van den Abt
van sinte Pauwels.

Twee verlyt brieffue vanden heere van S^{te} saluators
gedaen maximiliaen van Bourgoingnen.

Deux lres de fondation du clostre des reguliers a arne-
muiden estant presentement au poldre.

Presentatie vande cure vande poldre.

Aengaende de presentatie die vrouwe anna van borssele
dede vande cure van Cleeuwerskercke.

Beloffenisse van thien car ts^{ts} gedaen den Capitel vande
grootte kercke te bergen.

Eenen brieff vanden pastoir van Inkelnoort ¹⁾ daer mede
hij belooft Dat soe wanneer Inden aggre een kercke ge-
maect waere dat Indien gevalle alle Ingesetenen vande
aggre die tot Inkelnoort te kercke quamen bij gebrecke
van kercke Inden aggere te kercke souden coemen.

1) In Zuydt-Bevelandt, Beoosten Yesicke: Hinckenoort ende den ouden
Genschen Polder zijn gheinundeert, ende met de zee geheel gemeen ghe-
meen gheworden in 'tjaer 1551; alsoock Den grooten Agger met Den
Kleijnen Agger gheheelijk onderghelopen. Chronycke van Zeelandt van
Johan Reigersbergen 1551, pag. 52.

Verkoopbrieff van xx gemeeten thienden gelegen In kempes hoffstede ¹⁾ gehouden vanden heeren In Oudtmunster In Utrecht.

Upstel van wijn ende bier excys In sinte ph̄s lant tot topmaecken vander kercke ende vander strate.

7. Charges de rentes a rachapt et aulcunes a vie constituees et ypottequees sur le pays villes terres et S^{ries} de Bevres, Vere, flissinghes, etc. et liures, solz et deniers de xl groz moīn de flandres
Prismes sur la ville de la Vere, excyses et harincktol.

Excises de vins.

la cloistre de S ^{te} Cecile à Leijden	xxxjx £.
lhospital de la Vere	jx £.
le S ^t Esprit a la Vere	jx £.
le Chap̄re de la Vere	vj £.
le S ^t . Esprit de la Vere	xlij £.
Legl̄e de la Vere	mclxxvij £ xvj S.

Brouwershauen.

les chanoines de Zandenburgh	vj ^o xlvj £ iiij S.
------------------------------	--------------------------------

Sandekercke.

les chanoines de la ville	v ^o lxvij £.
Lé cloistre des Clarisses	cxxjv £ xvj S.
Les trois confrairies	xlvj £ xvj S.

Vlissinghes.

Le couuent de pescheurs de la haye	
fondaon dune messe	lx £.
Le chap̄re de berghes sur le zom	x £.
Sire mahieu Houzean fondaon de vj messes	xlij £.

Sandyck.

Le chap̄re de Sandenburch	xxxj £ x S.
---------------------------	-------------

1) In Schouwen, ende d'omliggende landen: de Polder van Kempes hoffstede; daarvan zijn soo uytgheslagen, als berooft in den jare 1532, vijf en dertich Gemeten; ibidem pag. 54.

Cleuwaerskercke.

La confrairie de S^{te} barbe a la Vere 1 £.

Coudekercke et biggekercke.

l'abbe de S^t. Pol a Utrecht pour la
recoⁿnaissanⁿ des dismes xxvj £ iiij S.

Brouwershauen.

Les vicaires de Zzee xij £.
La confrairie de n^{re} dame a dort xij £.
Le couvent de popp^{es} cappele a Zzee xxxvj £.
Les chartrois pres de Zzee en deux pties xxxvj £.
les chappelains de Ste Goedele 1 £.

Duvelandt.

Le chap^{re} de Zoubbourch ij^cxxij £.
Recoⁿnaissance de dismes et aultres
arrentemens xx £ iiij S.

Rentes a vie.

Suer anne Grellet xxv £.

Saint Ph^{ils} Landt.

Les bernardites a Zzee lieuent p. an sur les
herbaiges jx £ q. sont comprins en recoig-
noissanⁿ de dismes et aultres arrentemens cij
dessus sur duvelandt ptant icy neant.

Ainsy sousigne M. de bourg^{ne}.

8. De hierboven vermelde rente ten name van het Pre-
dikheeren klooster te 's Hage, werd, na den verkoop der
Stad en Heerlijkheid Vlissingen aan den Prins van Oranje,
aldus opgenomen in den

Staet vande distributie byden Greffier shoofs van hol-
lant te doene vande coopenⁿ der Stede van Vlissingen
volgens de sentenⁿ van preferencie, daerouer gestrect in-
den houe voorsz. opden xijⁿ dag van maerte xv^c vier-
entachtich.

V^o hier naer volgen Walrauen vanden braemsloot oft Joos van Leeuwen als Rentmeesters vande gheconfisqueerde geestel^l goeden, pretenderenⁿ Recht te hebben tot de onquytbaer Rente van t zestich ponden siaers staende opden naem vanⁿ predicaren Inden hage, tcapitael vandien volgens de ghedecreteerde condicien genomen ten aduenente vanden penninck vijftwintich sc^t xv^c £. Hier op gheresen dachterstal zedert ende begrepen S^t. Jansmisse xv^c tzeuentich tot den voirsz. vercoopdage toe makende twaelf Jaeren enⁿ twe dagen beloept vij^cxx £ vj S vj d. compt tzz^m ij^m ij^c xx £ vj S. vj d.

9. Uittreksel uit de rekening van van Dorp als Rentmeester van Duiveland, over het jaar 1555 gedaan aan den Markies van Veere.

Heer Philips Adriaensz. pastoir int Oisterlandt Betaelt de somme van xjx schellinghen elf groonⁿ vlaems ouer den erffpacht xjx S. xj gr.

De Sartroisen buyten Z^zee betaelt bij quictancie van broeder Jan Geertsz. procurator ouer h^{er} pencie vuint den gorsse Bestewaerde, verschenen Sinte martinsmisse lv Alsbouen de somme van jv S.

De Heren van Oudemunster TUtrecht betaelt heurluyder pencie van mijne g. Heer Thienden in Duuelandt, Stauenisse ende Phlippuslandt, verschenen Laurentij xv^c lvj.

Heer Cornelis Heynrichsz. Deecken vander Nieuwerkercke, betaelt bij zijn quictantie de somme van xx Schellinghen groonⁿ vlaems ouer een jaer sallaris van eene weckelicke misse bij hem gecelebreert opt Heijlich Cruys altaer verschenen Cantate xv^c lvj xx S.

In handen van voornoempden Deecken noch gefur-neert blijkende bij sijn Recepisse mijns g. heeren gifte

naer ouder ghewoonte om bij hem den armen gedistri-
bueert te worden, de somme van xxx S.

Zuster Aegnes Cornelis dochter priorinne sconvents
van Sint Cecilien binnen Leijden betaelt bij haer quic-
tantie ouer een jaer lijffrente staende te lijue van Suster
anna Grellet, aldaer geprofesside nonne verschenen in
Augusto xv^olx iiiij £ iij S. iiiij g.

10. In de rekening van van Dorp over 1556, komen
nog daarenboven de twee volgende posten voor:

De bernarditen tziericxzee Betaelt de somme van
vijfthien scellingen groon̄ vlaems ouer een Jaer pencie
henluijden vuyt de gorsse van Ste Phlippus̄t verschenen
In martio zeuenenvijftich xv S.

Den Deecken ende ghemeen capittel heeren van
Westerzoubburch betaelt bij quictancie van heer Claes
barthelmeesz. mato heurluyder cameraer de somma
van zeuenendertich ponden groon̄ vlaems ouer een jaer
rente staende gheIpothicqueert opde gorssen van beoist-
duelandt volgende de copie vande constitutiebrieff,
verscenen petri ad vincula xv^o zessenvijftich, dus hier
die vóorsz. xxxvij £.

11. Persoonen genoten hebbende vrydom van wýn-
excys anno xv^olx.

Deecken van Veere Cornelis Houck bij x billetten
xlvij Stopen.
Deecken van Sandenborch Anthonis Zijnhouts xxij Stopen

12. Extract vuijte Reeckeninge Jans Constans de
Jonge als opgaerde van wijlen Hooghe Memorie mijn
Heere de Marquys vander Veere v. Bier Excys der
voornoempde Stede vander Veere vande Jaere Begin-
nende den laesten October xv^o vyffentzestich ende eyn-

dende den Laetsten Octobris anno xv^r sessentzestich
Excluys

Ontfanck, enz.

Vuytgeue ende betalinge gedaen Jegens den
voernoempde onfanck.

Ordinaris soe lange de Stede vander Veere in handen
van Crediteuren es.

De kercke vander Veere alle maendt zestiene ponden
seuen scellingen twe grooten vlaems, compt voor t Jaer
deser Reeckeninghe de somme van cxc £ vj S.

De Clarissen buijten de voirn Stede vander Veere
alle maenden vyff ponden acht Scellinghen vier grooten
vlaems compt ouer t Jaer deser Reeckeninghe de somme
van xxv £.

De kercke vander Veere eerst ouer den Goidtspen-
ninck vande vreempde vuytlantsche bieren, comende van
ouer see vier Scellinck twe groote. Noch ouer den
Goidtspenn vanden vuytlantsche Bieren, gebrouwen
binnen der Co. Ma^t. erff neder Landen mette opslach
thijen scellinghe grote vlaems. Compt tsaeme ter somme
van xjv £ ij gr

13. Extract vuyter Reeckeninghe Joris van Steyne-
molen, gecommitteert totten ontfanghe bewint ende
administraetie vanden Domeynen ende Innecoemen der
prochie en heerlicheyt van Coudekercke, Biggenkercke
ende Crommenhoucke Inden eylanden van Walcheren
gheleghen vanden Jaere ende ougst xv^rlxiiiij ende ex-
piererende baefmisse xv^rlxv excluys.

P. A. Ander vuytgeuen van ordinaris Lasten be-
set ende ghehypotequeert opde Heerlicheijt van
Coudekercke ende Bekercke

Den Deecken ende capittle van Onsser Vrouwen
kercke binnen der Veere, dewelcke bij opene besegelde

brieven van Heer Maximiliaen van Bourg^{ne} marquys vander Veere van date den xij^{en} decembris lvij bewesen, beset ende geypotequeert heeft voor heurluyder choorloot ende dagelicxe distributie naerdien den de aggere geinundeert es geweest aldaer zij beset ende geassighneert waeren de somme van vierentnegentich ponden thien schellinghen grooten vlaems tsjaers te ontfanghen vuyt handen vanden Rentmeester van Coudekercke ende Bekercke tot drie termijnen tsjaers als telcken Lesten daege van December, April en Augustus, daeromme deselue betaelt vuyt crachte van seeckere prouisie bijden voorsz capple geobtineert inden grooten Raede tot Mechelen ende drie quictan. vanden came-raer vande selue capittule omde termijnen verscenen ul^o decembris lxiiij April ende Augustus lxxv tijt deser reeckenin de voorsz. somme van xciiij £ x S. groten vlaems, die maeckende hier cccclxxvij £.

14. Op de beschikking van den Grooten Raad te Mechelen hebben de volgende stukken betrekking, beide in originali aanwezig.

Wij Burgmeesters ende Schepenen der Stede vander vere In zeelant doen te weten eenen ijegelijcken dyent aengaen mach dat hudent voor ons gecommen ende gecompareert zijn in huerl propre psoonen deerwaardige heeren m^r Jan van broeckhouen Deken, Jan vliet Jan boullaert Jan bouwins Gillis Tassone Jan van migrode ¹⁾

1) Jan van Migrode werd kort na het verlijden dezer acte van het geloof afvallig. M^r. Groen van Prinsterer deelt het volgende omtrent hem mede: (Archives V, pag. 224): J. Migrode était Belge, de bonne maison. Sa famille avait pour devise *vivendo migro*. D'abord Chanoine à Vere, il y fut le principal auteur de la Réforme; après 1566 il se réfugia en Angleterre et devint ministre à Colchester; retourné à Vere en 1572, il y resta jusqu' à sa mort en 1627.

Als predikant te Veere gaf hij op 11 Junij 1575 met vier anderen eene

Simon Zablo ende Lodewijck de la Rue. Canonicken der Collegiale kercke van onser L. Vrouwe binnen deser stede Te kennen gheuende dat om te voldoene der apostille In daete den xiiij^{en} deser maendt den supplianten gegeuen op huerliedder veruolch bij mijne heeren van den grooten Rade der Co. Ma^t. geordineert tot Mechelen daeraff copie autentycque hier duer getransfixeert es Sijlieden comparanten vut crachte vander Licencie van mijnen Eerwaerdighen heere ende vader In gode Den abdt van Sinte Gheertruiden tot Louen Conseruateur vanden preuilegien vanden voornoemden caple oick hier door gezeghelt; hebben gesaemder handt ende gelijkelijcken specialick verbonden ende verobligeert verbinden ende verobligeren midts desen Tot behouff vanden gemeenen crediteuren van tsterffhuys van wilen hooger memorie mijnen heere de Marquys vander Vere Zekere twee erflelicke Losrenten huerliedder caple competerende, staende geypoteceert opden Bierassijs deser Stede Beloopende tsamen vijff pondt twaelf Schellingen negen grooten vlaemz tsiaers. Ende generalick alle de goeden zoe wel van huerliedder caple als van huerliedder priuee psoonen Roerende ende onRoerende Jegenwoirdige ende toecommende omme daer aen te verhalen de penningen die de comparanten Lichten zullen van huerl Rente en choorloot ¹⁾ geroert In huer-

verklaring, waarvan het slot aldus luidt: nous estimons qu'il y a assés de fondement pour nous résoudre qu'il ne faut aucunement douter que l'adultère n'ait esté par elle (Anna van Saxon) commis; dont s'ensuit que Monsgr le Prince soit libre, selon le droit divin et humain, pour s'allier à une autre par mariage, et que celle qu'il espousera sera, et devant Dieu, et devant les hommes sa femme légitime. Den volgenden dag verbond Willem van Oranje zich met Charlotte van Bourbon.

1) Onder Choorlood, chori plumbum moeten waarschijnlijk verstaan worden looden presentie-penuingen, aan de Kanunniken uitgereikt wegens het bijwonen der kerkelijke diensten in het koor, om later ingewisseld te worden tegen gangbare muntspeciën.

Ik vind er ook melding van gemaakt in het Chartulare Geervlictanum,

lieder Requeste ende Inde voernoemde Letteren van Licencie Indien naemaels beuonden ware zulcx behoiren te gheschieden. In kennisse der waerheyt hebben wij Burghmeesters ende Schepenen voornoemdt den seghel ten zaeken deser stede hier aen doen hanghen opten naestlesten Julij xv^o vyff ende tzestich van Werchter.

De apostille van den Grooten Raad ontbreekt. De licentie luidt aldus:

Philippus de hosden permissione diuina Abbas monasterij sancte Gertrudis oppidi Louaniensis ordinis canonicorum Regularium sancti Augustini Leodiensis diocesis Judex, executor et conseruator Jurium, Jurisdictionū, Libertatum, Immunitatum, franchisiarum, Indultorum, exemptionum, rerum, bonorum et priuilegiorum, venerabilibus viris Dominis Decano et capitulo ecclesie colle-

(Analecta Belgica van Hoyne van Papendrecht T. III, p. II) het woord wordt daar echter steeds in het meervoud gebruikt. In Charta L. Sullen oick die looden gedistribueert worden, ghelyck dat voirs. appointment dat inhoudt ende begrijpt, welck looden gemaect ende onderhouden zullen worden tot coste vanden fabrique vanden voirs. Kerke.

Het bedoelde appointment (Charta XLIX) behelst daarentrent het volgende: Item ten derden: dat voertan zekeren loon gedistribueert zullen worden bij ordinantie van den voirs. Deken, omme die onderhoudenisse vanden dienste Goods binnen den chore, nae inhouden der voirs. fundatien. De eerste fundatie (Charta I) legt den tien Kanunniken op dat zij: alle daghe drie Missen lesen sullen ende eene Hoefmisse singhen bij notten; (id est cum cantu teekent H. v. P. aan).

Ende van desen voirseiden goeden vanden gereesten ghelde, datmen jaerlijcks ontfaet, so sal die ghene die Trezorier wesen sal van desen voirseiden Canonicken, voiren uutnemen hondert ende twintich pondt Hollansche, van den welken men sal gheuen elck Canonick die te *Mattine* coemt twee penninghe Hollants, ende elcken van al den anderen ghetijden van den daghen, eenen Hollants penninghe, of twee zwaerte Tournoise voir eenen Hollants penninghe. Ende so wie van desen voirscreve Canonicken telcken ghetijde niet en coemt kunnen den eersten Psalme, die en sal niet hebben van den ghetijde dair hij te laete toe coemt.

Volgens eene mij door den Heer Secretaris van 't Aartsb. Mechelen verstrekte mededeeling, worden aldaar nog heden ten dage looden presentiepenningen uitgereikt aan de zangers van het jubé der Metropolitaan-kerk.

giate beate Marie virginis opidi verensis Trajectensis diocesis ac singulis canonicis et suppositis eiusdem, a sancta sede apostolica specialiter concessorum et indultorum, unacum nonnullis nostris in ea parte collegis cum illa clausula quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios, cet, ab eadem sancta sede apostolica specialiter deputatus uniuersis et singulis Dnis presbiteris notarijs et tabellionibus publicis quibuscunque dicte sancte sedi apostolice subjectis, Salutem in Domino et nostris huiusmodi Imo verius apostolicis firmiter obedire madatis Nobis pro parte dictorum dominorum Decani et capituli beate marie veren. traiectensis diocesis expositum fuit quod tam pro dictorum dominorum exponentium q chori sustentatione Ipsi hactenus receperunt et recipere consueuerunt certa eorum quotidiana Jura in distributione plumbi, verum quia post mortem quondam Illustrissimi Domini Maximiliani a borgondia dum vixit marchionis verien. Arnoldus van Dorp curator domus mortuarie eiusdem domini veriensis declarauit quod solutionem plumbi huiusmodi in futuris terminis, unde primus terminus cessit prima mensis Aprilis ultime preteriti, ipsis non faciet neq prestabit, nisi specialiter per magnum concilium Mechlinen illi hoc esset ordinatum. Quare ne dictos supplicantes quibus ad se sustentandum et diuinum officium in dicta ecclesia celebrandum non est prouisum nisi de dicto plumbo chori penuriam pati ac diuinum officium suspendi contingat, premissa dicto concilio exposuerunt, quibus per dictos dominos visis et intellectis ordinarunt per eorum appoinctamentum quod huiusmodi solutio ulterius fieri deberet ipsis supplicantibus more consueto, salua cautione per ipsos prestari oblata prestanda. Ut ergo huiusmodi cautio per ipsos supplicantes valide pro satisfactione huiusmodi appoinctamenti prestanda per ipsos supplicantes prestetur, fuimus pro parte eorundem supplicantium debita cum instantia

requisiti, quatenus ipsis Licentiam ad huiusmodi cautionem prestandam ipsosq̄ supplican̄ et eorum bona, necnon bona in Libello supplici mentionata obliganda concedere vellemus et dignaremur. Nos igitur Philippus Judex et conseruator antedictus attendentes requisitionem huiusmodi fore Justam ac cedere in euidentem vtilitatem officij diuini, in dicta ecclesia celebrandi, auctoritate apostolica nobis com̄issa et qua fungimur in hac parte, prefatis Dominis supplicantib. tenore presentium licentiam et plenariam auctoritatem concedimus, pretactam cautionem prestandi seq̄ et bona predicta propterea obligan̄. Quod omnibus quorum interest et presertim Dominis magni Concilij mechliniensis Intimamus et insinuamus. In quorum fidem presentes Literas exinde fieri et per notarium nostrum infrascriptum signari sigilliq̄ nostri ad causas Jussimus et fecimus appensione com̄uniri. Datum et actum Louanij sub anno a natiuitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quinto mensis Julij die decima quinta.

JOH. DUYKUS dict d̄m abbatis Cons. Not.

15. Extract vuijte Reeckeninghe Tristrants Jhane, Rentmeester des Lants ende Heerlicheyt van Duvelandt vande Jaere bamisse xv^e vijffentsestich totten Jaere sessentsestich, gesloten opten v^{en} Junij xv^e seuenentsestich.

Ontfanck. enz.

Vuijtgeuen van gereede penninghen.

Betaelt soe bij acquijt ende ordonnantie vanden Curateur vanden Ontfanck hiervoren binnen den Jaere tijde deser Reeckeninghe als anderssins.

Bij ordonnā̄ vanden curateur ē̄ quictan van̄ cancelaer van tcappittele hier ouergelevert.

Den Deken ende Capittelheren van Onser Vrouwen kercke binnen der Veere betaelt de somme van hondert

negen entachtich ponden groten vlaems ouer heurluyder ordinarisse distributie ende choorlode van twe Jaeren verschenen ultima Augustj lxxv ende xv^clxxvj dwelck Tonrecht vuyt den ontfanck van Coudekercke betaelt plachte worden tot xciiij £ x S. gr. ts^m blyckende bij ordonnā vanden Curateur Arent van Dorp, Inhoudende quictantie In date den xv^m Februarij xv^c zevenentzestich diemen hier ouerleuert clxxxix £ gr.

16. Extract.

Betaelt de Canonicken van Zandenburch ter Veere volgende dordonnantie vanden Curateur ouer den eersten termijn van haerluijder coorloot verscenen den vier entwintichsten Septembre vijffthijen hondert zes ende tzestich xxvj £ xvij S. vj d.

Dezelue Canonicken betaelt ouer den tweden termijn van huerluijder coorloot verscenen den vier en twintichsten Decemb̄ zes entzestich, daeruan die crediteuren betaelen moeten totten zes ende twintichsten November zes ende tzestich ende de stede totte xxiiij Decemb. daernaer compt voor de tve maenden xvij £ xjx S.

Onder stont geschreuen: Geextraheert vuytte Rekeninghe vande Burgem̄rs ende Schepenen der Stede van Brouwershauen van demeynen ende Incommen der voorsz Stede.

17. Extract vuyt seecker simpel copie van Reekinghe Arents van Dorp als Curateur ende hebbende gehadt dadministraē generael vande vercofte goeden van geabandoneerden sterffhuysse van wijlen mijn Heere den marcgrauē vander Veere heere van Beveren cet.

Op alle de allodiale goeden vanden gehelen sterffhuijse Deecken ende Capittulaeren van onser Liever Vrouwen Kercke binnen der Veere dije opte voerschreven goeden hebben twee onquijtbaer Renthen deene van cccxcvij £

ende dandere van lxjx £ tsaemen vijffhondert zeuen ende tzeztich ponden tsiaers wesende bijde gedecreteerde conditien geualueert op den penninck xxv. Betaelt geheel tcapitael vandien bij assignaetie hemluiden daeroff gedaen opde copers van hemlieder hijpoteecque dije vande seluen jegens den Rendant geproffiteert hebben aen heure coop-schult diemen hier vooren te volle verantwoert Ende mitsdien hijer verhael van tvoorschreven capitael bedragen volghende dezelve eualuaē ter somme van xiiij^m clxxv £. Deselve noch betaelt de somme van zeuen hondert een pont twee schellinghen. Te weeten ouer een Jaer der voerschreuen Rentte.

Op de marge stont aldus: Bij drie quictantien van Symon Sablo Camerare vanden Capitel van Vere.

18.

Extract.

Deecken ende Capittelaere vande capelle van Zandenborch neffens der Veere betaelt de somme van negen hondert negentijen pondē drie schell. zes penn. payment deser reeckenin. Te weten de vj^cxlvj £ iiij S. over een jaer rente henluidte verscene opden xxiiij Junij lxvij tich. Ende de ij^clxxviii £ xviii S. vj d. ouer tvorder croix, ten vercoop-dage toe, beloopē deze twe partijen tzamen de voorseyde somme van

viii^cxviii £ iij S. vj d.

Onder stont gesch^e Geextraheert vuijt zekere copie nijet autenticq vande Rekenin Arents van Dorp als Curateur van geabandonneerden sterffhuijse van wijlen mijn Heer den Marckgraue van Beveren.

19 In de rekening, over het jaar 1569 door van Dorp afgelegd, komt voor onder de uitgaven:

Betaelt 't cappē van Zandenburch ouer een jaerge-tijde gefundeert bij den ouden here van Borssele verschenen den ... Augusti lxvj x S.

ende noch van acht maenden ende veerthijen daghen
ter cause als bouen vij S. i gr.

Volgens eenen in hetzelfde jaar opgemaekten staat van
de goederen en schulden van het sterfhuis kregen:

de Clarissen buijten der Veere vuyt die gueden eene
eewighe prestatie van cl £ tsiaers.

20.

Extract.

De prouisoirs vanden Heijligengeest ter Veere be-
taelt eene somme van hondert negentijen ponden vijff
schellinghen ouer dachterstall eenre rente van achtijen
ponden siaers van zes jaeren 7½ maenden belopende
ter voorseijder somme van cxviiiij £ v S.

Deselue noch betaelt de somme van twe hondert
tnegentich pont tijen schellinghen ouer dachterstall
eenre rente van twe ende veertich dergelijke ponden
tjaers verachttert van zes jaeren elff maenden omme-
gecommen als bouen ende beloopt ter voorschreven
somme van ij^clxxxx £ x S.

De gasthujsmeesters der voirscreven stede vande
Veere betaelt de somme van drie ende tzeestich ponden
ouer dachterstall van zeuen jaren eenre Rente van
negen ponden tsiaers ommegecommen als bouen dus hijer
voorschreuen lxiiij £.

De prouiseurs vande Heijligengeest ter Veere mette
erffgenaemen van Maijke Vogelaers betaelt tzamen de
somme van twehondert een ende tzeuentich ponden acht
schellingen eene penning ouer tachterstal, te weten
van vijftijen pondt aencommen den Heijligengeest en
van achtijen ponden vijftijen schellingen aencommende
de voornomde erffgenaemen heynll. vuyt een gheheele
Rente van zeuen ende dertich ponden thijen schell.
tsjaers verachttert vande jaere geuallen prima aprilis
tzestich stilo communi, lxj, lxij, lxiiij, lxv, lxvj

ende vijftien hondert zeuen entzestich, maect totten vercoopdaghe toe, acht jaere ende veertien daghen, belopende tot verseijde somme van ij^clxxj £ viij S. i d.

Onder stont geschrevē: Geextraheert vuijt zekere copije nijet autenticq vande Reeckeninghe Arents van Dorp als curateur van geabandonneerden sterffhuyse van wijlen Mijnheere den marckgraue vander Veere.

21. Betaelt den Kerckmrs vander Veere voor huere godtspenninck van desen visch ende harincktol ij S. gr.

Betaelt die Kercke voor haere goodspenn. vanden vischexcijs ij S. gr.

Betaelt de Kerckmrs vande Lijffcoop vanden voirnoempden vischtoll ende vischexcijs viij S. gr.

Onder stont gescreuē: vuijte Reeckeninghe van Adriaen van Westcappel gecommitteert totten ontfang van harinchtoll vistoll ende vischexcijs der Stede vander Veere van Jare ende theelt xv^e zes ende tzestich.

22. Reekeninghe ende particulier bewijs dwelck Joncheer Arent van Dorp, als hebbende geweest ¹⁾ curateur vanden achtergelaten goeden des sterffhuys van wijlen hooger memorie heeren maximiliaen van Bourgongen in sijn leuen Ridder vander ordre vanden gulden vliese, marckgraue vander Veer, heere van Beveren, cet. doende is voor ende ten behoeue vande gemeene crediteuren vanden seluen sterffhuijse.

Vuijtgeuen ende betalinghe.

t Conuent van Sinte Cecilien binnen Leijden hebbende op de leengoederen van Duuelant eene pentie ten lijue van suster Anna Grellet, prioresse van seluen Con-

1) Toen Arend van Dorp, na den mislukten veldtocht van den Prins van Oranje in 1572, Mechelen verliet, waar hij destijds woonde, en zich naar Holland begaf, werd hij ontslagen als curateur van het sterfhuis van den

uente van vijfventwintich ponden tsiaers, waeraff tcapitael ende achterstall tsamen bedraecht iij^cxvij £ xv S. mits welcken 't voors. Conuent allen anderen personelen geprefereert es, tselue Conuent es betaelt de voorsz. iij^cxvij £ xv S.

Tconuent van Galileen binnen Gendt twelck quam ouer twee Jaeren achterstals eenre lijfrente van xvij £ siaers gevallen voir douerlijden van Suster anna van Bourgognen de somme van xxxvj £ de zelue te vij S. vj d. vuijt den ponde beloopt alst blijkt bij quictancie van Lieuen lindeman xij £ vj S. iij d.

in margine Bij quictan̄ van Lieuen lindeman als procuratie hebbende vand confesseur prieuse ende conuent van Galileen hier metde zelue procuratie ouer geleuert.

Dese Jegenwoordige Reeckeninghe metten verbaele den iij Julij xv^clxxvij en̄ naevolghende daegen gehouden voor den Raetsheer de Grijsperre.

23. Extract.

A Sire Henrij van Berck belyer et commandeur de Lordre saint Jehan a utrecht a compete sur Les biens de la maison mortuaire la somme de trois mil liures en deniers capitaux avecq lInterest a Rate du denier seize portant Icelluij Interest pour six aus commencer le xxiiij Jour de Juing xv^c soixante deux et finiz a pariel Jour de Lan soixante huijt et pour chun an cent quatre vingt sept liures dix sol a onre cens vingt cinq liures faisant avecq lesd. trois mil liures de capital la somme de quatre mil cent vingcinq liures

Competoit semblablem aux gouverneurs des poures enfans de saint willebrord a Utrecht une rente de soixante

Markies van Veere, en Porus des Mares in zijne plaats benoemd. Na de Pacificatie van Gent, keerde van Dorp echter naar Mechelen terug, om zich over zijn gehouden beheer met de crediteuren te verstaan.

liures par an Rachetables moijennant mil liures unefois arrieree des annees escheues a le saint Jehan xv^cLx, Lxj, Lxij, Lxiiij, Lxv, Lxvj, Lxvij et Lxviiij faisans neuf ans et a laduenant de soixante liures par an cinq cens quarante liures montant auecq lesd. mil liures de deniers capitaulx quinze cens quarante liures

Extraict hors du compte de Porus des mares curateur de la maison mortuaire de feu mess. maximiliaen de bourg^{ne} et apres collation faicte trouue accorder pour autant quil touche led. extract. Par moy Waghewijns.

24. Hier naer volcht specificatie vande partijen achterstals van renten, die de Regierders der Stede van Brouwershauen theuren laste genomen hebben, omme te betalen ter Indempniteit vanden curateur des Sterffhuijs van wijlen mijn heere den Marquijs van der Veere, ende dat in minderinghe vande Cooppenninghen die de voornompde regierders schuldich zijn geweest ter zaecke van den coop der voorschreven Stede. In ponden van veertich grooten vlaems, schellingen ende penninghen naer aduenant.

Onser vrouwen gilde tot Dordrecht ouer tcroix eenre rente van twaelf ponden tsiaers van negen maenden ses ende twintich daeghen is jx £ xvij S. iiij d.

t Convent van Nazareth binnen Zerixzee compt ouer tcroix eenre rente van zes ende dertich pon̄ tsiaers van den tijt van negen maenden xxvij £.

de Sartroisen buijten Zirricxzee ouer tcroix eenre rente van zes ende veertich ponden sjaers van xvj maenden ende xxj daghen 1 £ iiij S.

de vicarissen tot Zzee ouer tcroix eenre rente van twaelf ponden tsiaers van negen maenden ende vier entwintich daeghen is viij £ xvj S.

deselue vicarissen compt ende zal noch bij de Regeerders der voorschreven Stede betaelt worden tcroix eenre rente van achtien ponden tsiaers verlopen tzedert Sinct Jansmisse ses ende tzestich ten vercoopdaghe toe der voorschreven Stede in Novembri daernaer vij £ x S.

STUKKEN, BETREFFENDE GEESTELIJKE GOEDEREN
IN ZEELAND.

1. Blijkens eene notarieele acte van Gillis Pitte, notaris te Vlissingen van 21 September 1569, bezat het Kapittel te Westerzouburg eene rente van 37 £ vlaamsch, die geheven werd op de uitgorsing van beosten Duiveland, te betalen op S. Martinus-dag door de Heeren van Oisterland en Heerjansland. In die acte komen voor M^r. Rombout Reymaer, deken der collegiale Kerk te Westerzouburg, oud 47 jaar of daaromtrent en M^r. Bertelmeeuws Couwersin, kanunnik derzelfde kerk, oud omstreeks 53 jaar.

2. Rapport aan de Staten van Zeeland.

Den rentmeester generaal van Zeelant beoosterschelt Jeronimus van Seroskercke ontfangen hebbende Ulieder heeren L^r missive in date den xxj^{en} Aprilis xv^e negen en vijftich, daer bij belasten hem tInformereren opde Domeinen ende Incommen vander prochie van poortvliet heeft bevonden tgundt naervolghende:

p. a.

Item de thienden toebehoiren van gelijcken diuersche pticuliere personen als tcloister vanden chartroisen tot liere, den abt van S^{ic} michiels ende andre weerlicke zonder dat de Co. Ma^t. aldaer eenighe thienden heeft.

3. Uittreksel uit het testament van Cornelis Cornelisz Booms, vader der eerste vrouw van Jonkheer Arend van Dorp, gemaakt op 24 Julij 1550 voor zijnen biechtvader Heer Jan Vuerloes, „vice-cureyt der eenre portie „tot Wemeldinghen.”

p. a.

Item gheeft dat heijlich cruyse tot Wemeldinghe een pond gr. vlaems eens en̄ dat ofte hij nijet volbracht en mochte hebben zeeckere Lasten, die hij voort heilich cruyse was van doene.

Item noch elck altair binnen der kercken van Wemeldinghen xij d. vlaems. Item den heijligen gheest tot Wemeldinghen een pond gr. vlaems. Item die kercke binnen der prochie van Capellen in Zuytbl. twee pondt vls. den heijligen gheest tot capellen voirn. twee pondt gr. vlaems. Item noch elck altair binnen der kercken tot capellen xij d. vls. Item een yegelick pastoir tot Wemeldinghen ij S. vleems, elk capellaen aldair xij d. vls. coster en̄ schoilmeester nair advenant.

Item voir zijn begraveninghe gheeft hij de kercke van Wemeldinghe twee pondt groot vlaems eens.

Item stelt noch tot Lauenisse zynre zielen en̄ zijn ouders zielen een aelmesse inder kercken tot Wemeldinghen op iij m. xl r. landts, liggen inden polder tot Wemeld. binnen deze gemarcken: oostaff den zonyckwech, zuijtaff corn. cornelisz. boom testateur voirn westaff de kercke, noirtaff Olivier foirtsz. en̄ deze voirsz. aelmisse zal staen op die dochter van Corn. Cornelisz. boom, en waert zaeke, dat die voirn. dochter sterue binnen seshien Jaer zonder oir ofte oiren, zoo zal die voirn. staen opten heiligen geest tot Wemeldinghen eeuwich geduer. mair blijft zij levende nyet langer gedueren. dan seshien Jaer, alijts nochtans zoude den heiligen geest belast zijn te deelen

inden wintere den armen vier zacken teruwen en oick de dochtere binnen de Jaer voirn. Item noch zoe gheeft hij onser Liever vrouwen ter Capellen in Zuytbl rhen carolus ghuldens eens. Item noch stelt hij den armen tot Wemeldinghen te deelen wie en wanneer zijt best van doene en noede hebben zullen een hoet teruwen te weten xxxij^{tich} achtendeel tot Lauenesse zijne zielen. Item stelt hij heer Jan Vierloesz pastoir x S. vlaems en heer Jan Henrixz. een gouden croene. Item gheeft hij de kercke in Bairlandt, Bakendorp, Oudelande, Yerseke, Vlacke, Schoire, Bieselinge, Cloetinge, Capelle, Eversdyck, Cattendijck, elcx een pondt was Ende hebben onder-tekent

Item hier nair heeft noch Corn. Cornelisz. boom voirn., als hij laetsmael zijn bichte sprack voor mijn heer Jan Vierloes begheren dwelck hij al eer gestelt hadde, te weten: als dat zijn vader gestelt heeft een lesen misse op theijlich cruijse aldair in capellen, en nair zijn doot comen op mij Cornelis Cornelisz. boom voorn., het Landt, dat daer toe staet es geleghen een hondert roed. in capellen en ij^c Roed. in cattendijck, liggen bij teruijce, noch ix g. liggen teyckenboerch aende breeden wech, noch 1½ m. inde vlacke and. danckerswech westaff capelrie, noortaff den heerwech, oostaf corn cornz. boom, en oick zuytaff. Noch zoe gheeft Corn. Cornz. boom tot onderhoudenisse van dese misse vuyt zijn zelffs guede vijf g. weijen liggen aend. kenewech, en en zullen dair nijet op comen voir tjaer een vijftich.

Item noch zoo geve ick totte dienste van weerdighen Sacramente tot Wemeldinghe met den philippus ghulden, dien Ick schuldich benne tsj. ix carolus ghuld. eens.

4. Uittreksel uit het testament, door Arend Cornelis, poorter der stad Goes gemaakt op 14 Mei 1554 voor den Notaris Quirinus Pietersz

Voorts zoo gheeft den testamentuer In testamēte den Heijlijgen geest en gasthuijs, binnen de Stede van der Goes een stuck Landts, liggen int scrabbekercksse ambagt, an twegelijng, zuijt aen daer Jan quirysz te wonē plagh en baent nu adriaen heydricz, Inden pouel groot twe gm xl R. hemlied elcx belastende met een misse tsiaers, en een zoend gebet met hem tweē eewigh dueren; noch zoo gheeft den voern. testatuer, de kercke in tsgravē polder ee stuck landts liggen Inden Zuuth^k, groot wesende een gemet, belast wesen met den jaergetijde die daer op staet, en baent Piakel diericz.

Noch zoo gheeft hij testateur voern om Godtswille in testamente de Zusterkens van S. Angneete ter Goes thien S. gr.

5. Inventaris overgebracht bij Jan Foertsz Ter Vesten, van alle de Arffve, Inschulden en vuytschulden, bevonden ten ouerlijden van wijlen Elysabeth gheertsdochter zaligher memorien, des voirn Jan Foertsz. huysvrouwe was in haren leeuē pie memorie.

Dyt zijn de gronden vander Arffven etc.

, Eerst in Wemeldinghe.

p. a.

Item noch aenden Ruyssen wech een halff m. xxxvij r. met de kercke ende den heylyghen geest tot Wemeldinghe ghemene, ende es saeylandt, baent Jan Foertsz. zelfver.

Dijt zijn alle Alsulcken vuytschulden.

Item inden eersten betaelt de pacht vant blauhuijs met zijn veruolch.

Item ghegheven heer Jan Vierloes, pastoer van Jaerghetijden, daer dat blauhuys ter Vesten meede belast is de some van xvij Schellingen viij gr. en̄ noch voer boom Cornelisz. Jaerghetijde z m. xvj gr. ende vant landt voer Corn̄ pier saeyz. een Jaerghetijde daer aff xij gr. tsamen xxj S.

en̄ dat ouer tjaer van acht en vijftich.

Item ghegheven de kerckmeesters van pieter geertsz. misse vanden Jaere acht en vijftich voirn. xx S.

Item ghegheven de zelfde kerckmeesters van dezelfde misse voer wijn ende broet, de kercke ij S.

Dijt zijn alle Alsulcken Schulden als Jan Foertsz. betaelt heeft van dootschulden, etc.

Item inden eersten ghegheven die Pastoers up elysabets z m. vuytvaert voir haer leges tsamen ij S. ij gr.

Item ghegheven die capellaen voer zijn leges up de vuytvaert xiiij gr.

Item ghegheven die coster voer zijn leeges op de vuytvaert xv gr.

Item noch ghedeelt Inde blocken binnen der kercken vij gr.

Item noch ghegeven die Pastoers doe men die seevenste en̄ die daertichste dede voer leges van die twee Reyssen tsamen iiij S. iiij gr.

Item ghegheven die capellaen voer zijn Leges van die twee Reyssen ij S. iiij gr.

Item ghegheven die coster voer zijn leges van die twee Reyss. ij S. vj gr.

Item noch ghegheven een canonick van Capelle, ghe-naempt heer Jan heyndriexsz. van Wemeldinghe, die quam up Elisabets z. m. daertichsten dach xij gr.

Item ghegheven doe men die seevende en̄ die daertichste dede voer beide de Reyssen Inde kercke blocken tsamen xiiij gr.

Item ghegheven foert Christiaensz. als ghildemeester
vant Theijlich sacramentsgilde het welcke Elisabet z. m.
het heylyghe sacrament ghegheven hadde bij testamente
vj S. viij gr.

Item ghegheven de vijer bijddende oerden elckx
xij gr. fac. iij S.

Item betaelt van een̄ beeuart te doene Ter Veere
S^{te} perpetua, die Elijsabet gheloefft hadde te doene
een silveren hoeft ofte vijff Schellingen daer vooren en̄
daeraff betaelt de v S.

Item betaelt den boode genaempt moeij foertsz. van
denzelfden beeuart te doene xij gr.

Item betaelt voor een̄ beeuart ter Capellen tot S^{te}
adriaens en̄ een̄ man up te doen weeghen met een sack
Tarwen, en̄ met was; voer die sack Tarwen ghe-
reekent vj S. v gr.

Item betaelt voer een̄ beeuart tot S^{te} maertensdijck
up S^{te} maertenshooff binnen die cappelle daeraff be-
taelt van te doene x gr.

Item betaelt van een̄ beeuart te doen doene tot het
Stomme Cruise binnen Cloetinghe daeraff betaelt iij gr.

STUKKEN, BEHOOREND TOT DEN BOEDEL VAN JONKHEER
AREND VAN DORP, HEER VAN MAASDAM EN
IN MIDDELHARNIS.

1. Blaffaert ende Register van alle Aerntes van Dorp
Innecommen.

Gecoft van Joachim cornz. als Last hebben van Mag-
dalena van Dorp mijn zuster, haer vj^{ste} pt int xxiiij^e deel
inde gorssen en̄ thienden van piers hil tmijn̄ laste behou-
dens de Rente van tcapittle Ind. hage.

Renten daer mijn goeden mede belast zijn.

Tcapittel van skeisers-cappel Ind. hage comt een jaerlicxe Losrente vuyt ons broeders en zusters xxiiij^e part Ind. thiend ende gorssen van piershil van twee pond een scellinck acht groon vls.

2. Op huijdent den tweeden Aprilis xv^e zeuen entsetich zijn onderlinghe geaccordeert ende van mangelinghe van Lande ende anders ouercomen Joncheeren Jacob coppier heer van Calslaegen ende Aernt van Dorp op de conditiën ende voorwaerden hier naer volghende:

Inden eersten es voorwaerde dat den voorn heer van Calslae, den voornoempden van Dorp wettelicken transportereren sal sekere zijne hoffstede, genaempt de hoffstede van Thol gheleghen onder de Heerlicheyt van Coudekercke In Rijnlandt.... Ende bouen dese alle alsulcke thienden als denseluen van Calslae onder deselue heerlich competeeren, eertijts met tcapitle inden hage gemeen gelegen hebbende, achtervolghende seker accord bij hem met tvoirschreven capitle gemaict.

3. Prijsseeringe der goederen gheleghen inden Ambochte van Coudekerck, naergelaten door Jo. Arent van Dorp, door Schoutet, Schepenen ende Secretaris van desen ambochte op xxviiij Septembris a^o xvj^ev.

Int register van mijn heer van Dorp za: is geannoteert datter een margen cappelrij Lants onder Coudekerck zoude zijn, daeraff hem competeert zoude hebben de collatie, dan alsoe daervan gheen brieuen ofte bescheijt en wert bevonden, so dient tzelve alhier voor memorie.

in marg. VIII^a. Verclaren wij taxateurs, dit selue ons mede onbekent te zijn, noch niet te weten, waer men de erffgenaemen hiervan te rechte helpen zoude.

Item noch eenen erffpacht ofte erffchijs van drye Wilhel-

mus schilden siaers, gaende vuyt den weere Lants inden hoogenwaert, daer voore nu siaerlijcx betaelt wert bij Gerrit Lauriszooen wonende tot Coudekerck drie carolus guldens

i. m. IX^a. Alsoe dit selue zijn heeregoederen Is ons taxateurs dat onbekendt om die te prijseeren.

Bij zeker accordt gemaect tusschen den voornoempden wijlen Joncheer Arent van Dorp zaliger ende d'Heer van Poelgeest opten een en twintichsten September xv^elxxv, nopende tgoedt twellick specteerde teenre cappelrije op Sinte Laurens aultaer binnen Coudekerck, soo zijn de voornoempde heer van Dorp bouen d'voorschreuen drie Wilhelmus schilden noch ten deele gevallen vijff margen Landts Inde Laegewaert, int weer daer Jacob Dirick Aerntsz. woonde, van wellicke vijff margen landts, den voorn. heer van dorp za: volghende zijn register 't eenen erffleene vuytgegheuen heeft twee margen lants aen m^r. Jan van Banchem, te houden van de hoffstede van Thol, ende andere twe margen aan IJserant Starck, dus hier twe middelbaere erffleenen.

i. m. XIII^a. Verclaeren wij taxateurs van die leenrechten niet te weten noch te verstaen.

Ende aengaende dat eene resteerende margen Landts en wert nijet beuonden, dat daeruan yet wert genoten dus memorie.

i. m. xv^a. Hijer wert verstaen, als hijer voor opt achtste art. deser genoteert staet.

4. Uittreksel uit een' brief van Gerard van Renesse aan Arend van Dorp van 13 Augustus 1595.

Achtersvolghende U L. versoeck, soo hebbe ick geinquireert, wie dat competeert seeckere mergen landts, ghe-

leggen bij U L. woeninghe omtrent de Haghe; soe heb ic verstaen, dat de Coenincks sijn collateurs van seeckere vicarije, waer aen dese mergen behoort en besitter ervan is een van Pieck.

(De hier bedoelde woning is dezelfde, die in het volgende extract wordt vermeld.)

5. Extract uit de acte van scheiding en verdeeling der nalatenschap van Arend van Dorp, anno 1608.

Eene hofstede leggende ten N. van het Haegsche bosch onder Wassenaer en̄ deels onder Zuijtwijck en̄ Haegambacht: was beswaert met iij £ sjaers aencomende tconvent van S^{ic} Agniten tot Delft, verscheyende Lamberti, wessende erffhuer, ende met eene rente van vj £ ende eene van iij £ x S. tsjaers, beide aencomende de Predicaere vanden Hage, verscheijnende deene xijj Februarij, ende dandere Valckenburgher merct beide Losbaer den penninck xvj.

Aengaende trecht vande collatie J^o Arent van Dorp za: gecompeteert hebbende van twee diuersche cappelrijen, gefondeert op seeckere autaeren ind' Oude Kerck tot Delft ende de kercke tot Rijswijck dat wort ongecauelt gelaeten.

6. Uittreksel uit een staat van goederen, aan Arend van Dorp toebehoorende.

Aengaende de Landen, behorende teenre cappelrie, ghefund^t. bij wilen heer phlips van Dorp, Ridder, in den jaer xiiij^o ten laste van twee missen ter weke op S^t. Joris autaeer binnen de oude kercke der Stede van Delft, liggende eensdeels in de Ketel ende anders tot pinaker, ende ter zaecke vande welcke men oick heeft eenighe jaerlicxe chisen op huysen achter S^t. Joris Gasthuijs. De Collatie van dese Cappelrie competeert mij ende den kinderen van wilen Jan van Schiedam, diemen mede noempt van Dorp, alternatis vicib^t.

7. Op de Kapelanij in de oude kerk te Delft heeft nog betrekking het volgende, geschreven op de éérste bladzijde van een vel papier, dat aan de bovenzijde geschonden is.

geuonden ind Inde tweede lade geintitulert Land
inuentarijs van ander goed in delflant int lxxiiij blat
myen oom arent van
dorp van sijn goderen.

Fundacijebryef van heer philips van dorp ridder van seecker Cappelrij op Sinte Saluatoris Altar in Sinte Joris-coor van Sinte hippelitus, dat is doude kerk binnen delft van date xiiijCvij drie dagen naer Assensions.

Eenen brieff daerbij dirick van duenvoirde goeswinsz. van poel, Als op wien gesuccedeert was het Jus presentandi, vande voorschreuen Cappelrije nar douerlijden van voorsz. heer philips synen oom tzelue Recht ouerdracht up Cornelis van dorp heere van benthuisen sijnen neue van date xiiijClxvij.

Een Instrument daerbij den voorsz. Cornelis van dorp tvoorschreuen Jus presentandi geeft aen Jouffrou marie van dorp sijn dochter van date den xxiiij^e septembris xiiijCxcix.

Een Instrument bij twelcke de selue Joffrou dit recht voirts ouerdraecht op de kinderen van tweeden bedde van Adrian van dorp heuren broder van date den xvij december xvCxxxviiij.

Accordt, gemaekt tusschen meester Jan van Dorp pietersz. sone van voornomde Jouffrou marie met de erffgenaemen vande vorsz. Adrian van dorp sijn oom, om de voorsz. cappelrije te confirmeren Alternatis vicibus mette approbatie dar op dinende wesende tvoorsz. accordt van date den xxvj februarij xvC vyffenvyftich.

Een Instrument dar bij philips van dorp Alsdem oudste soon van voorsz. Adrian van dorp het voorsz. Jus

presentandi, dwelck hem vuyt den voorschreuen accorde competerde, transporteert an voorschreuen willen Joncheer Aernt van dorp za. in date den xiiij decembris xv^olxvj dar bij geuoucht sijn verscheyden stucken sprekende vande processen die voortijts geuallen syn om der vorsz cappelrije midtsgaders het vuytgeuen derselner In erffpacht ende rekeninge van tgene daraff in voorleden Jaren gecomen is met meer andere brieuen ende instrumenten darte dijnende.

Op de derde bladzijde van hetzelfde vel papier staat het volgende geschreven :

Een brieff darbij heer Cornelis van Dorp Consenteert dat Joris van hodenpijl Arentse sijnen neue sal mogen belasten veertich morgen landts die hij van hem te leene hilt met twe ponden groten vlams tsiaers ende dat tot fondacij van een cappelrije mits dat den vorsz heer cornelis dar gifter aff soude bliuen van date den x augusti vijffthien hondert.

Fundacijebrieff vande selue cappelrije van date den xxiiij^e augustij anno vijftien hondert met confijrmacie vanden xvij september anno ut supra.

N.B. Blijkens de acte van cessie van 14 December 1566 was Heer Harman Adriaenz. priester en deken van Delft in dien tijd bezitter der capelany op St. Salvators altaar.

STUKKEN, BETREFFENDE GEESTELIJKE GOEDEREN
IN HOLLAND.

1. Ick Cornelis Cornelisz. van Poelgeest, Schout inden ambochte van Leyerdorp doe condit allen Luiden, dat voer mij... ghecompareert es Jan Wouterszoon Mouthaen, buyerman van Leyerdorp vorsz. ende bekende vercoft te

hebben ... vier morgen en vyffhalff hondt Lants, leggende inde Monnickenpolder Inden ambochte van Leyerdorp voorsz. belendt zijnde ande noortsijde Sinte Katrijnen gasthuis binnen Leyden, ant westeijnde Jan Jacopsz. ende Sint Elisabeth gasthuys binnen Leijden voorsz. ande zuyszijde, de huysitten van Sinte pancraes parochie

De borgen verbinden tot zekerheid des koopers:

vier mergen weylants leggende gemeen met Sinte Elysabeth gasthuys binnen Leijden in een camp van zes morgen landts, belendt zynde de gehele zes morgen aent westeynde die Commanduyer tot Haerlem, ande zuitszijde die witte nonnen tot Leyden

De acte is gedagteekend 17 Mei 1575.

2. Wy Jacob Willemszoon van Warmond, Schout in den ambochte van Voorhout ... doen condt allen luijden, dat voir ons compareerde in propren persoon Maerten Cornelisz. buyerman In Voorhout ende geliede vercoft te hebben ... zijne hoffstede met twaelf margens landts, daerom ende aen ghelegghen int oosteinde van Voorhout, welcke woeninghe ende landen hebben (met een stucxken geestlandts den barnardijten tot Heemstede ende zusteren tot Warmond behoerende, daerin ghelegghen, na Raminghe ontred vyff roeden breedt) tsamen belegen aende noortoostzijde de Barnarditen ende zusteren voorsz. ... ende mit noortwesteijnde ande Harewech met tnoorthouccken clovende inde gheest aent pastoirslandt van Voorhout. ...

Tot zekerheid des koopers verbindt hij:

een pceel landts int voorsz. ambocht, belendt ande Zuitoostzijde dabdije ter Lee

Zijne borgen verbinden:

Zes morgen weijlandts, ghelegghen inden ambochte van Zassem, in twee pceelen, teen ghelegghen int westeijnde, belendt aen de Noortoostzijde de broeders van Leijerdorp. ...

vier margen ende twee hondt weylandts, ghelegghen ouer Elsgeest inden ambochte van Voirhout voorsz. belendt aende Zuijtwestzijde dabbie ter Lee...

3. Ick Jacob Willemsz. Schout Inden ambochte van Voorhout doe condt een̄ ijegelijcken, dat voor mij en̄ voor gebuyeren en̄ tuijgen hier ondergescreuen compareerde maerten cornelissoon buyerman Inden seluen ambochte Ende geliede, vercoft te hebben: een jaerlicxe losrente van vier en̄ twintich Kr. guld. te xl groon̄ vlaems tstuck siaers.

Tot zekerheid verbindt hij:

eerst een stuck weijlandts van omtrent vier margen, genaempt die voetackersweij, ghelegghen inden ambochte van voorhout, daer naest aen gelandt sijn aende noordoostzeijde Sinte Kathrijne gasthuys tot Leijden... Ende noch tvierendeel vande woninghe die maerten voorn̄ nu ter tijt bewoent met tvierendeel van ontrent elleff margen daerom leggen̄ en̄ staende, In toosteijnde voirhout voorsz., en̄ hebben nu ter tijt tsamen belendt aende noordtoostzijde de barnarditen tot heestede ... aen tzuijtoosteijnde de banwatinghe en̄ aen tnoordwesteijnde de heere wech.

4. Wij Jacob van Dorp ende Jan van Ouwen Schepenen Ind̄ hage doen condt allen luijden dat voor ons gecomen ende gecompareert es heijnrick heermale woonende Inde huysinge van Roon, staende Int westeynde alhier Inden hage bij hem gecoft van Joncker Pieter van duelandt heere van Roon ende bekende hoe dat hij In voldoeninghe vande coop vande zelue huysinghe ende erue... neemt mits dezen tot zijnen Laste de navolghen̄ parthien van Renten: ... thooftgelt van een Rente van twaelf ponden siaers den penn̄ zesthiene toecomende de proostije Inden hage verscinende den xvij^{ca} Septembris.....

De acte is gedagteekend 27 Februarij 1567.

5. Extract vuyt het huysbouck van claes hals, koopman tot Delft.

Een stuck Lants groot wesende vijfftien margen en̄ een halff ende is ghelegen buyten haerlem buyten schalwijcker poerte, waeruan belenders zijn aen die suytsijde die commanduyter van St. Jans binnen Haerlem, aen die westzijde Jan Steffensz kinderen, aen die oostzijde den heijlighen geest binnen haerlem aen die noortsijde het Sparen, ende is voerden troubel genaempt geweest Gerrit Steffensz. hoffstede, want daer een fraeij huijs op heeft gestaen ende is int belech van haerlem affgebrant.

Item een stuck lants leggende in castercom genaempt die Coeye ende dit lant es groot seuen geerssen in een quartijer, waeruan siaers moet gaen een halff geers voor die pastorije tot castercom en̄ sijn belenders van dit lant, aen die oostzijde Pieter Willemsz. aen die westzijde Cornelis Dirixs aen die suytsijde die coeywecht, noorden die waterijn.

Item derdalff margen hofflants leggende in suijdtmade op hem seluen, waeruan belenders sijn: aen die suydsijde den domproost tot Utrecht....

Item noch tien margen poert lants leggen buyten die oostzijde van Delft, van dit lant sijn belenders aen die westzijde die buijtenwech, aen die oostzijde die lootwateringhe, aen die suijtsijde tyelman waerlant van Dordrecht aen die noortsijde die Katuyers buijten Delft.

NAMEN VAN KERKELIJKE PERSONEN, VOORKOMEND IN DE VER-
SCHILLENDE STUKKEN, AANWEZIG IN HET HOFJE
VAN NIEUWKOOP.

14 Nov. 1415. } Broeder Jacob Lysse, prior van het Augu-
12 Maart 1435. } stijnen Convent te Dordrecht.

1416. Broeder Adriaan Braat, gardiaan van het
minderbroeders-klooster te Dordrecht.

1562-1569. Heer Hendrik van Berck, Baljuw en Com-
mandeur der orde van St. Jan te Utrecht.

1570-1594. Antoine de Boussu, heer van Lambuissart,
Protonotarius en Domproost van het Kapittel
te Utrecht; op 27 Junij 1570 was hij nog
coadjutor der Domproosdij.

1566. Harman Adriaenz., priester en Deken te Delft.

157.. Cornelis van den Berch, prior van het regu-
lieren convent te Leijerdorp.

1555. Zuster Agnes Cornelisd^r, priorin van S. Cecilien-
convent te Leiden.

1577. Zuster Anna Grellet, idem idem.

1579. Zuster Maria Daniëls, conventueel idem.

1555. Broeder Jan Geurtsz., procurator der Kart-
huizen buiten Zierikzee.

1550-1558. Heer Jan Vuerloes, vice-cureit van de eene
helft van Wemeldingen.

1555. Philips Adriaenz., pastoor in 't Oisterland,
in Zeeland.

1555. Cornelis Heyndricks., Deken te Nieuwerkerke.

1566. Johan Lenaertsz., idem idem

1556. Claes Bartelmeeuwsz. Mato, cameraar van
het Kapittel te Westerzouburg.

21 Sept. 1569. M^r. Rombout Reymaer, Deken der collegiale
kerk te Westerzouburg, oud 47 jaar.

Mr. Bertelmeeuws Couwersin, Kanunnik in
diezelfde kerk, oud 53 jaar.

1558. Heer Pieter Meet, Kanunnik te Kapelle in
Zeeland.

1558. Heer Jan Hendricks, van Wemeldingen, Ka-
nunnik te Kapelle.

1558. Broeder Adriaan van Mechelen, pater in het
Clarissen-klooster te Veere.

1560. Anthonis Zijnhouts, deken van Zandenburg.

1560. Cornelis Houck, deken van Veere.

1562. Johan Bollaert (of Boullaert), Kanunnik en
Cameraar van het Kapitt. O L. V. kerk te Veere.

1567. Sijmon Sablo, Kanunnik en Cameraar van
hetzelfde Kapittel.

30 Julij 1565 was dat Kapittel aldus zamengesteld: Heer
Jan van Broeckhoven, Deken; Jan Vliet,
Jan Boullaert, Jan Bouwins, Gillis Tassone,
Jan van Migrode, Simon Zablo, en Lodewijk
de la Rue, Kanunniken.

1575. Broeder Lambrecht Schellinck, proost der
abdij te Middelburg.

